

**Чернівецький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету**

Кафедра фінансів, обліку і оподаткування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Резерви зростання прибутку сільськогосподарського підприємства»

(на матеріалах СТОВ «Перемога»)

Студента 2 курсу,
денної форми навчання,
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування» _____

Кітара
Віталія
Сергійовича

Науковий керівник
к.е.н., доцент _____

Гут
Любов
Василівна

Завідувач кафедри:
д.е.н., професор _____

Чорновол
Алла
Олегівна

Чернівці

2023

ЗМІСТ

- ВСТУП
- РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ
- 1.1. Особливості функціонування сільськогосподарських підприємств та механізм формування його прибутку
- 1.2. Сутність прибутку та фактори впливу на прибутковість сільськогосподарських підприємств
- 1.3. Підходи до аналізу фінансових результатів сільськогосподарського підприємства
- Висновки до розділу 1
- РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ СТОВ «ПЕРЕМОГА» ЗА 2020 – 2022 РР.
- 2.1. Вплив фінансового стану на фінансові результати сільськогосподарського підприємства
- 2.2. Аналіз витрат сільськогосподарського підприємства
- 2.3. Аналіз прибутку та показників рентабельності сільськогосподарського підприємства
- Висновки до розділу 2.
- РОЗДІЛ 3. РЕЗЕРВИ ЗРОСТАННЯ ПРИБУТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА
- 3.1. Якість продукції і вплив її рівня на прибуток сільськогосподарського підприємства
- 3.2. Резерви збільшення прибутку та рентабельності сільськогосподарського підприємства
- 3.3. Напрями покращення ефективності фінансової діяльності підприємства
- Висновки до розділу 3.
- ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ
- СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ
- ДОДАТКИ

ВСТУП

Тема випускної кваліфікаційної роботи: «Резерви зростання прибутку сільськогосподарського підприємства» є вкрай актуальною, оскільки сприяє виявленню та мобілізації внутрішньогосподарських резервів, збільшенню доходів та прибутків, зменшенню витрат виробництва, підвищенню рентабельності та поліпшенню фінансово-господарської діяльності підприємства в цілому. Аналіз формування та використання прибутку лежить в основі обґрунтування фінансового плану та прогнозу діяльності підприємства. За умов ринкових відносин зростає роль своєчасного та якісного аналізу фінансового стану підприємств, оцінки їхньої ліквідності, платоспроможності і фінансової стійкості та пошуку шляхів підвищення і зміцнення фінансової стабільності. Особливого значення набуває своєчасна та об'єктивна оцінка фінансових результатів, оскільки жодний власник не повинен нехтувати потенційними можливостями збільшення прибутку (доходу) підприємства, які можна виявити тільки на підставі своєчасного й об'єктивного аналізу фінансового стану підприємства.

Проблематикою формування доходів та прибутків підприємств займалися такі вчені: Андрійчук В. Г., Лопатинський Ю. М., Однорог М. А., Мороз О. О., Рязанцева В. В., Савицька Г.В., Стефанів І. Ф., Тютюнник В.

Мета випускної кваліфікаційної роботи - дослідити теоретичні та практичні аспекти формування фінансових результатів сільськогосподарського підприємства, на основі оцінки фінансової діяльності, визначити проблеми та шляхи покращення прибутковості та рентабельності сільськогосподарського підприємства.

Завдання випускної кваліфікаційної роботи:

- 1) на основі теоретичних джерел описати види прибутку та механізм його формування;
- 2) дослідити методологічні підходи щодо аналізу фінансових результатів;
- 3) здійснити оцінку формування прибутку сільськогосподарського підприємства;

4) проаналізувати рентабельність продукції сільськогосподарського підприємства в цілому;

5) розробити шляхи збільшення прибутку та рентабельності;

б) розробити рекомендації щодо покращення ефективності фінансової діяльності підприємства.

Предмет дослідження – фінансова діяльність сільськогосподарського підприємства.

Об'єкт дослідження - механізм формування фінансових результатів сільськогосподарського підприємства.

Випускна кваліфікаційна робота виконана на матеріалах сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю «Перемога», (надалі СТОВ «Перемога») ЄДРПОУ 14259753, що знаходиться за адресою: 60344 с. Щербинці Новоселицького району Чернівецької області, створено загальними зборами засновників сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю «Перемога» згідно протоколу № 1 від 10.01.2000 року.

Предметом діяльності товариства є:

- вирощування зернових та технічних культур КВЕД 01.11;
- товариство здійснює зовнішню економічну діяльність безпосередньо, або на договірній основі юридичними та фізичними особами.

На 01.01.2023 року СТОВ «Перемога» використовує для діяльності орендовані земельні ділянки 536,5 га. на території Щербинецької сільської ради с. Щербинці.

Майно СТОВ «Перемога» становлять основні та оборотні засоби, а також інші матеріальні цінності, вартість яких відображається в самостійному балансі підприємства.

Джерелами формування майна СТОВ «Перемога» є:

- грошові та матеріальні внески Засновника;
- доходи, одержані від реалізації продукції, робіт, послуг, а також від інших видів господарської діяльності;
- кредити банків та інших кредиторів;

СТОВ «Перемога» надано статус платника єдиного податку четверної групи (сільськогосподарські товаровиробники) та звільнений від сплати податку на прибуток.

Інформаційна база. Теоретичними джерелами написання випускної кваліфікаційної роботи є монографічні дослідження та статті з проблем формування фінансових результатів діяльності підприємства вітчизняних та зарубіжних авторів. При написанні роботи використано нормативно-правову базу щодо даної тематики. Основою для написання практичної частини дослідження стала бухгалтерська статистика та фінансова звітність підприємства.

Результати наукового дослідження апробовані шляхом написання тез доповіді на Всеукраїнську студентську наукову конференцію «Фінансова система України в умовах економічних перетворень».

Обсяг випускної кваліфікаційної роботи: складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаної літератури, додатків. Загальний обсяг становить 70 сторінки.

РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Особливості функціонування сільськогосподарських підприємств та механізм формування його прибутку

Усі галузі сільського господарства розвиваються за економічними законами, що діють у суспільстві. Водночас сільське господарство має специфічні природні та соціально-економічні особливості, які вирізняють його з-поміж інших галузей національної економіки і зумовлюють специфіку дії об'єктивних економічних законів. На ефективну діяльність сільськогосподарських підприємств впливають такі чинники:

1. Залежність від природних умов: сільськогосподарські підприємства залежать від кліматичних умов, родючості ґрунтів, наявності водних ресурсів та інших природних факторів. Несприятливі погодні умови, природні катаклізми або зміни клімату можуть мати значний вплив на врожай та прибутковість сільськогосподарських підприємств.

2. Сезонність робіт: багато аспектів сільського господарства, таких як посів, збір врожаю та обробка полів, є сезонними, і відповідно створює потребу в ефективному плануванні робіт, використанні сезонних робітників і зберіганні продукції на тривалий період.

3. Високі витрати на виробництво: сільськогосподарські підприємства потребують значних інвестицій у землю, машини та обладнання, насіння, добрива і технології, відповідно витрати на виробництво можуть бути значними, а підприємства повинні знаходити способи зниження витрат і підвищення ефективності.

4. Ризики і невпевненість: сільське господарство пов'язане з різними ризиками, такими як погодні умови, хвороби рослин, шкідники та коливання цін на продукцію, і тому відсутність контролю над цими факторами може призвести до збитків і невпевненості щодо прибутковості.

5. Глобальна конкуренція: сільське господарство є глобальною галуззю, де конкуренція між країнами та підприємствами є високою, тому сільськогосподарські підприємства повинні постійно вдосконалювати свою продукцію, залучати нові ринки і ефективно конкурувати на міжнародній арені.

6. Вплив на навколишнє середовище: діяльність сільськогосподарських підприємств має значний вплив на навколишнє середовище, включаючи забруднення ґрунту, води та повітря, втрату біорізноманіття та ерозію ґрунтів, тому сільськогосподарські підприємства повинні займатися сталим виробництвом і використовувати екологічно-дружні практики для збереження навколишнього середовища.

7. Важливість сільськогосподарського сектору: сільське господарство є важливим сектором економіки багатьох країн, яке забезпечує харчову безпеку, створює робочі місця і сприяє розвитку сільських територій, уряди часто надають підтримку сільськогосподарським підприємствам через субсидії, фінансову допомогу та політики регулювання.

Отже, специфіка сільськогосподарського виробництва має об'єктивний характер. У зв'язку з цим зберігаються відмінності між промисловою і сільськогосподарською працею, а індустріальний розвиток сільського господарства ніколи не матиме всіх тих рис, які властиві промисловості. Особливості сільського господарства як галузі національної економіки визначають структуру виробництва, рівень забезпеченості й використання техніки, склад робочої сили, характер поділу праці та форми її організації, зумовлюють нерівномірність надходження коштів від реалізації продукції тощо. Звідси своєрідний характер дії економічних законів у сільському господарстві, специфіка його відтворення і розвитку.

Прибуток завжди належить власнику засобів виробництва, оскільки привласнення прибутку є однією з основних форм економічної реалізації власності. Це стосується будь-якої форми власності. Власник має беззаперечне право розпоряджатися прибутком на свій розсуд. Отриманий підприємством прибуток є результатом кругообігу засобів, вкладених у підприємство, і належить

до власних фінансових ресурсів підприємства. Але отриманий прибуток не залишається повністю в розпорядженні підприємства, його значна частина у вигляді відповідних податків вилучається державою до бюджету. Прибуток підприємства являється найважливішою економічною категорією і основною метою діяльності будь-якого підприємства, зокрема сільськогосподарського.

Роль прибутку підприємства проявляється в тому, що:

1) прибуток підприємства являється головною метою підприємницької діяльності, основним спонукальним мотивом здійснення будь-якого виду діяльності, а відтак - росту благополуччя підприємства;

2) прибуток підприємств створює базу економічного розвитку держави в цілому. Механізм перерозподілу прибутку підприємств через податкову систему дозволяє "наповнювати" доходну частину бюджетів всіх рівнів, що дає можливість державі виконувати покладені на неї функції. Крім того, реалізація відомого принципу – «добробут держави характеризується рівнем добробуту його громадян» - теж пов'язана з ростом прибутку підприємств, який забезпечує ріст доходів власників і персоналу підприємства;

3) прибуток являється критерієм ефективності конкретної виробничої діяльності. Індивідуальний рівень прибутку підприємства порівняно з галузевим характеризує рівень вміння (досвіду, ініціативності) менеджерів успішно здійснювати господарську діяльність в умовах ринкової економіки;

4) прибуток є основним внутрішнім джерелом формування фінансових ресурсів підприємств, що забезпечують його розвиток. Чим вищий рівень генерування прибутку підприємств, а у процесі його господарської діяльності, тим менша його потреба у залученні фінансових ресурсів із зовнішніх джерел і за інших рівних умов - тим вищий рівень самофінансування його розвитку, забезпечення реалізації цілей діяльності, підвищення конкурентної позиції на ринку;

5) прибуток підприємств є важливим джерелом задоволення соціальних потреб суспільства. Соціальна роль прибутку проявляється, перш за все, в тому, що кошти, які перераховуються у бюджети різних рівнів у процесі оподаткування,

стають джерелом реалізації різних загальнодержавних і місцевих соціальних програм, які забезпечують «виживання» окремих соціально не захищених верств населення. Крім цього за рахунок отриманого прибутку підприємств задовольняються соціальні потреби персоналу, а також благодійна діяльність підприємств;

б) прибуток - основний захисний механізм підприємства від загрози банкрутства. За рахунок капіталізації отриманого прибутку можна швидко збільшити частку високоліквідних активів, власного капіталу при відповідному зниженні обсягу використаних позикових засобів (підвищити фінансову стійкість), сформувати резервні фінансові фонди.

Прибуток є якісним показником, тому що в його розмірі відображена зміна обсягу чистого доходу підприємства, рівень використання ресурсів, величина поточних витрат. Таким чином, прибуток синтезує в собі всі сторони діяльності підприємств. Залежно від формування та розподілу виокремлюють кілька видів прибутку. Насамперед розрізняють загальний прибуток і прибуток після оподаткування.

Загальний прибуток - це весь прибуток підприємства, одержаний від усіх видів діяльності, до його оподаткування.

Прибуток після оподаткування, тобто прибуток, що реально поступає в розпорядження підприємства, має поширену у вітчизняній літературі та практиці назву - чистий прибуток.

У зарубіжній економічній теорії та підприємництві загальноживаними є поняття валового, маржинального та операційного прибутку.

Валовий прибуток - це різниця між виручкою та виробничими витратами (собівартістю продукції, визначеною калькулюванням за неявними витратами). Це поняття включає власне прибуток і так звані невиробничі (адміністративні, комерційні) витрати.

Операційний прибуток – дорівнює валовому прибутку за мінусом невиробничих витрат.

Маржинальний прибуток характеризує обсяг виручки від продажу продукції за мінусом змінних витрат. Він включає власне прибуток за величиною, він збігається з валовим прибутком, коли калькулювання здійснюватиметься лише за змінними витратами.

В таблиці 1.1 наведені погляди вчених щодо визначення поняття «прибуток»:

Таблиця 1.1 [24]

Погляди вчених щодо визначення поняття «прибуток»

Білик М.Д.	Прибуток являє собою додаткову вартість, яка створюється під час процесу виробництва понад вартість виробничих ресурсів та робочої сили що були використані.
Бланк І.А.	Прибуток це мірило фінансового стану кожного підприємства, основна характеристика рентабельності вкладення коштів в активи підприємства.
Буряковський В.В.	Прибуток є грошовим вираженням основної частини грошових накопичень, які були створені підприємствами, що мають різні форми власності.
Ефімова О.В.	Прибутком вважається змінена форма додаткової вартості, що вироблена, реалізована, готова до розподілу, яка сформована у процесі суспільного відтворення для того щоб задовольнити різні інтереси підприємства та його власників.
Савчук В.П.	Прибуток являє собою основний критерій ефективного господарювання.
Шеремет А.Д.	Прибуток є основним власним внутрішнім фінансовим джерелом, яке має забезпечити розвиток підприємства на принципах його самофінансування.

Найширше розкриває поняття прибутку на нашу думку, Мец В. О., звертаючи увагу на те, що прибуток не лише виражає фінансову ефективність діяльності підприємства, а й дає змогу зрозуміти, які саме чинники приводять до його отримання.[25, с. 238]

Як економічна категорія прибуток відображає чистий дохід, створений у сфері матеріального виробництва, і виконує низку функцій: оцінювальну, стимулюючу, розподільчу, контрольну, відтворювальну.

Оцінювальна функція прибутку полягає у тому, що прибуток використовується як основний критерій економічної ефективності виробництва і використання основних виробничих фондів, засобом контролю за раціональним використанням наявних матеріальних і трудових ресурсів.

Стимулююча функція прибутку полягає у тому, що він одночасно є фінансовим результатом і основним елементом фінансових ресурсів підприємства, які необхідні для забезпечення розширення виробничої діяльності, науково-технічного і соціального розвитку підприємства, матеріального заохочення працівників, виплат дивідендів, формування резервів, а також важливим джерелом формування доходної частини бюджетів різних рівнів.

На сучасному етапі розвитку економіки України суттєво посилюється відтворювальна функція прибутку, сутність якої полягає у визначенні можливостей підприємницьких структур задовольняти потреби розширеного виробництва і насамперед здійснювати капіталовкладення — витрати, які спрямовуються на будівництво нових виробничих об'єктів, придбання і налагодження устаткування для серійного або масового виробництва нової продукції, витрати на проведення науково-дослідних і експериментально-конструкторських робіт, у тому числі на розробку нових технологічних процесів виготовлення продукції.

Отже, висновок щодо теоретичних аспектів сучасного механізму формування прибутку полягає в тому, що сільськогосподарське підприємство має свої особливості функціонування, зокрема сезонність, залежність від природних умов, інвестиції, конкуренцію і сезонні ціни. Механізм формування прибутку на підприємстві залежить від всіх етапів виробництва, які включають виробництво, збір і зберігання продукції, реалізацію, витрати та прибуток. Важливо ефективно управляти всіма аспектами цього процесу, щоб забезпечити стійкий прибуток. Також слід пам'ятати, що сільське господарство чутливе до зовнішніх факторів, тому підприємство повинне бути готове до ризиків і вміти адаптуватися до змін в економічному та природному середовищі.

1.2. Сутність прибутку та фактори впливу на прибутковість сільськогосподарських підприємств

Прибутковість та дохідність підприємства є одним з найголовніших показників, що відображають фінансовий стан підприємства. Вони визначають мету підприємницької діяльності. Основний результат діяльності підприємства визначається за допомогою показників, які діляться на: абсолютні та відносні. Абсолютний показник - це прибуток підприємства; відносний показник - це рентабельність підприємства.

Прибуток підприємства формується за рахунок таких джерел:

- 1) Продаж (реалізація) продукції (послуг);
- 2) Продаж майна і т. д.

Прибуток від продажу продукції (виконання робіт, надання послуг) є основним складником загального прибутку. Це прибуток від операційної діяльності, яка відображає місію і профіль підприємства. Він обчислюється як різниця між виручкою від продажу продукції (без урахування податку на додану вартість і акцизного збору) та її повною собівартістю.

У разі калькулювання за неповними витратами ту частину витрат, що її не включено в собівартість продукції, відносять на певний період і за обчислення прибутку (P_p) відраховують від виручки, тобто

$$P_p = V_p - C_{pнв} - C_n \quad (1.1)$$

де P_p - прибуток;

V_p - виручка від продажу продукції;

$C_{pнв}$ - собівартість проданої (реалізованої) продукції за неповними витратами;

C_n - витрати, що їх не включено в собівартість продукції, а віднесено на певний період.

Скляренко В. К. вважає, що цей метод прямого обчислення прибутку є головним. Поряд з ним існує ще аналітичний метод, згідно з яким прогнозований

прибуток визначається коригуванням його базової (фактичної) величини з урахуванням впливу певних чинників у плановому (розрахунковому) періоді. Такий вплив може здійснюватися через зміну обсягу виробництва та продажу, його структури, собівартості продукції і цін. Цей метод орієнтовано на велику частку відносно однотипної продукції в загальному її обсязі [40, с.73].

Прибуток від продажу майна включає прибуток від продажу основних засобів (матеріальних активів), нематеріальних активів, цінних паперів інших підприємств тощо. Його розраховують як різницю між ціною продажу та балансовою (залишковою) вартістю об'єкта, який продається, з урахуванням витрат на продаж. Треба мати на увазі, що прибуток є об'єктом оподаткування. У зв'язку з цим державні органи суворо регламентують методику обчислення оподатковуваного прибутку в нормативних актах. Так, оподатковуваний прибуток (P_0) обчислюється за формулою:

$$P_0 = VD - (VB + UM - PM) - AM \quad (1.2)$$

де P_0 - прибуток з метою оподаткування;

UM - убуток майна;

PM - приріст майна;

AM - амортизаційні відрахування.

Основною складовою доходу підприємства є виручка від продажу продукції, у нього включають також прибуток від продажу. Валові витрати - це передусім витрати на реалізовану продукцію, а також втрати від продажу майна (перевищення балансової вартості об'єктів над виручку від їхнього продажу). Амортизаційні відрахування виокремлено із загальної суми витрат, оскільки нарахування таких контролюється фіскальними органами в особливому порядку. Розглянемо процес формування прибутку від операційної діяльності. Операційна діяльність - це основна діяльність підприємства, яка пов'язана з виробництвом і реалізацією продукції (робіт, послуг), забезпечує основну частку доходу і є головною метою створення підприємства.

Тютюнник В визначає характер операційної діяльності підприємства, специфікою галузі економіки, до якої воно належить. Основу операційної

діяльності більшості підприємств становить виробничо - комерційна або торговельна діяльність, яка доповнюється здійсненням інвестиційної та фінансової діяльності.

Разом з тим, інвестиційна діяльність є основною для інвестиційних компаній, інвестиційних фондів та інших інвестиційних інститутів, а фінансова діяльність - для банків та інших фінансових інститутів [45, с. 53].

Операційна діяльність підприємства характеризується наступними основними особливостями, які визначають характер формування прибутку:

1) Операційна діяльність є головною складовою всієї господарської діяльності підприємства, основною метою його функціонування. Основний обсяг активів, що формуються на підприємстві, основна чисельність персоналу підприємства обслуговують цю діяльність. Відповідно прибуток від операційної діяльності за нормальних умов функціонування підприємства займає найбільшу питому вагу в загальному обсязі прибутку підприємства.

2) Операційна діяльність є пріоритетною по відношенню до інших видів діяльності підприємства. Тому розвиток інших видів діяльності не повинен суперечити розвитку операційної діяльності, а лише підтримувати її. Відповідно й прибуток від інвестиційної, фінансової та інших видів діяльності не повинен формуватися у збиток формування прибутку від операційної діяльності.

3) Інтенсивність розвитку операційної діяльності є основним критерієм оцінки окремих етапів життєвого циклу підприємства. Відповідно до можливості формування операційного прибутку на різних етапах життєвого циклу підприємства визначають цілі та задачі не лише політики управління прибутком, але й напрями загальної стратегії розвитку підприємства.

4) Господарські операції, що входять до складу операційної діяльності підприємства, носять регулярний характер. У порівнянні з операціями інших видів діяльності частота операцій по ній найвища. Це визначає регулярність формування операційного прибутку за нормальних умов господарювання підприємства.

5) Операційна діяльність підприємства орієнтована переважно на товарний ринок, у той час як фінансова та інвестиційна його діяльність здійснюються в основному на фінансовому ринку. При цьому, операційна діяльність пов'язана з різними видами та сегментами товарного ринку, що визначаються специфікою сировини та матеріалів, складом обладнання, яке використовується, характером готової продукції.

6) Здійснення операційної діяльності пов'язано з капіталом, вже інвестованим в неї, у той час як інвестування капіталу, що передбачається здійснити є предметом інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. Інвестований в операційну діяльність капітал набуває форми операційних активів підприємства. Від складу цих активів, їх збалансованості, швидкості обороту та інших характеристик у значній мірі залежить здатність підприємства генерувати операційний прибуток. Тому одним з найважливіших факторів успішного формування операційного прибутку підприємства є ефективне управління операційними активами підприємства.

7) У процесі операційної діяльності здійснюються значні затрати живої праці. Відповідно й здатність підприємства створювати операційний прибуток у значній мірі залежить від достатності трудових ресурсів, професійного та кваліфікаційного складу персоналу. Використання живої праці в значній мірі визначає специфіку операційних витрат, пов'язаних із стимулюванням персоналу, забезпеченням належних умов праці, формуванням особливих видів податкових платежів підприємства, що відображаються і на умовах формування його операційного прибутку.

8) Операційній діяльності притаманні, разом із загальними, і специфічні види ризиків (операційний ризик). Савицька Г. В. констатує, що рівень операційного прибутку, який отримує підприємство при різноманітних альтернативних варіантах господарювання, повинен, у першу чергу, порівнюватися з рівнем операційного ризику [38, с. 236].

Розглянуті особливості формування операційного прибутку, пов'язані зі специфікою здійснення операційної діяльності підприємства, потребують

всебічного обліку у процесі управління нею. Однак незалежно від визначення моменту реалізації в законодавчих актах реальне формування на підприємстві прибутку від реалізації продукції має місце тільки за умови, коли така відбувається насправді, тобто коли кошти від покупця надходять на банківський рахунок постачальника.

На прибутковість сільськогосподарських підприємств впливають такі фактори:

1. Урожайність культур є одним з найважливіших факторів, що впливають на прибутковість сільськогосподарських підприємств. Високі врожаї дозволяють збільшити обсяги продукції і отримати більший прибуток.

2. Впровадження сучасних технологій вирощування культур і розвиток автоматизованих систем можуть підвищити ефективність виробництва та знизити витрати, що впливає на збільшення прибутковості.

3. Ціна на сільськогосподарську продукцію є важливим фактором, що впливає на прибутковість, зокрема високі ціни можуть забезпечити більший прибуток, тоді як низькі ціни можуть знизити прибутковість.

4. Оптимізація витрат на виробництво є важливим фактором, який може позитивно впливати на прибутковість, а саме зниження витрат на паливо, добрива, насіння та інші матеріали може підвищити прибуток.

5. Кліматичні умови можуть сильно впливати на прибутковість сільськогосподарських підприємств: засухи, повені або інші погодні катаклізми можуть спричинити втрати врожаю і знизити прибутковість.

6. Доступ до кредитів та інших форм фінансування може впливати на розвиток сільськогосподарських підприємств і прибутковість, при наявності достатніх фінансових ресурсів є можливість нарощувати виробничі потужності і покращувати ефективність виробництва.

Отже, формування прибутку у сільськогосподарських підприємствах має певні особливості, які повинні враховуватися при розробці стратегії управління формуванням і використанням прибутку сільськогосподарським підприємством.

1.3. Підходи до аналізу фінансових результатів сільськогосподарського підприємства

Аналіз фінансових результатів ґрунтується, як правило, на даних фінансової звітності, які наведено у річних фінансових звітах підприємств, інформації рейтингових агентств. Особливостями зовнішнього аналізу фінансових результатів є орієнтація його лише на зовнішню звітність підприємства і як наслідок — обмеженість завдань аналізу, наявність типових методик розрахунків і максимальна відкритість результатів аналізу. Методика аналізу фінансових результатів включає три блоки: вплив фінансового стану на фінансові результати, аналіз фінансових результатів та аналіз ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства. Основними джерелами інформації для визначення фінансових результатів є фінансова звітність підприємства, а саме: баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів та звіт про власний капітал. Баланс є основою для проведення аналізу ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства, а звіт про фінансові результати дає змогу проаналізувати структуру доходів і витрат підприємства та визначити основний фінансовий результат його діяльності – прибуток. Кількісний аналіз ефективності передбачає оцінку ефективності використання майна підприємства – основних та оборотних засобів, визначення рівня рентабельності виробничої діяльності, оцінку ділової активності підприємства на ринку тощо.

Фролова Т. О. відносить до основних методів фінансового аналізу горизонтальний, вертикальний, порівняльний, факторний, аналіз відносних показників та трендовий [50, с. 253].

Горизонтальний, або часовий, аналіз полягає в порівнянні даних фінансової звітності та основних фінансових показників за останній звітний період із даними за попередні періоди. Такий аналіз дає змогу виявити тенденції змін окремих статей фінансової звітності та фінансових показників у часі, а також зробити висновки щодо кількісних змін в активах, ресурсах, доходах і витратах підприємства протягом визначеного періоду часу. Для проведення

горизонтального аналізу і виявлення позитивних або негативних тенденцій у діяльності підприємства протягом кількох звітних періодів необхідно мати фінансову звітність за відповідні періоди, а також враховувати зміни в темпах інфляції у різні часові періоди перерахунком статей фінансової звітності у величини, які можна зіставляти.

Вертикальний, або структурний, аналіз дає змогу визначити структуру доходів і витрат, а в разі поєднання з горизонтальним аналізом — виявити позитивні або негативні зміни в складі та структурі доходів і витрат за визначений період часу. При вертикальному аналізі статті фінансової звітності подаються у вигляді відносних величин. Оскільки операційна діяльність підприємства є основним джерелом отримання прибутку, процес формування операційного прибутку також можна дослідити методом вертикального аналізу. При цьому докладному аналізу підлягає структура операційних витрат підприємства з метою оптимізації їх структури та зменшення загального обсягу. Порівняльний аналіз полягає в порівнянні абсолютних та відносних фінансових показників окремих підрозділів підприємства з аналогічними показниками інших підрозділів або показників одного підприємства з показниками інших підприємств галузі. При проведенні такого аналізу прагнуть порівнювати показники різних підприємств за одні й ті самі часові періоди. Задовільні результати можуть бути отримані лише при порівнянні підприємств, які мають чітко визначену належність до однієї галузі. Діяльність багатoproфільних підприємств порівнювати набагато важче. Крім того, для порівняння показників конкретного підприємства з такими самими показниками інших підприємств по галузі необхідно мати достовірні й доступні для використання статистичні дані про діяльність окремих підприємств галузі та усереднені дані по галузі.

Факторний аналіз спрямований на виявлення впливу окремих чинників на результуючий показник за допомогою детермінованих або стохастичних методів. У разі, якщо існує аналітична залежність між деяким параметром (чинником) та результуючим показником, аналізують, якою мірою зміна цього параметра впливає на величину показника. Якщо аналітичну залежність отримати

неможливо, аналізують вплив як окремих чинників, так і їх множини на результуючі фінансові показники діяльності підприємства за допомогою методів стохастичного програмування. Аналіз відносних показників є одним із найбільш поширених і ефективних методів проведення аналізу фінансових результатів. Він полягає в розрахунку певних груп фінансових коефіцієнтів, які дають змогу зробити обґрунтовані висновки щодо ефективності його фінансово-господарської діяльності. Аналіз здійснюється шляхом розрахунку і порівняння окремих показників з базовими, а також вивчення динаміки їх змін за певний період. Фаріон І. Д. вважає, що трендовий аналіз, на відміну від усіх попередніх, призначений не для аналізу поточного фінансового стану підприємства, а для прогнозу його основних фінансових показників на основі обчислених за минулі звітні періоди. Такий аналіз необхідний при складанні як оперативних, так і стратегічних фінансових планів менеджерами підприємства, і потребує коректного математичного формулювання завдання та відповідного програмного забезпечення [48, с. 312].

Шиян Д. В. визнає важливим етапом аналізу фінансового стану підприємства – порівняння темпів приросту активів з темпами приросту фінансових результатів (наприклад, виручки або прибутку від реалізації продукції) [56, с. 210].

$$\text{ТРЧ.П} > \text{ТРВ} > \text{ТРА} > 100\% \quad (1.3)$$

де ТРЧ.П - темп зростання чистого прибутку;

ТРВ - темп зростання виручки від реалізації;

ТРА - темп зростання середньої величини активів.

Перше співвідношення означає зростання рентабельності діяльності підприємства і розраховується за формулою

$$\text{ЧП/В} * 100 \quad (1.4)$$

Друге співвідношення означає прискорення оборотів активності і розраховується за формулою

$$\text{В/А} * 100 \quad (1.5)$$

Випереджальні темпи зростання чистого прибутку порівняно зі збільшенням активів ($ТРЧ.П > ТРА$) означають збільшення чистої рентабельності активів і розраховуються за формулою

$$\text{ЧП/А} * 100 \quad (1.6)$$

Виконання останньої нерівності означає розширення майнового потенціалу. Його досягнення має бути перспективною метою діяльності підприємства [7, с.211].

При аналізі фінансових результатів виділяють, як правило, такі показники:

- рентабельність фінансово-господарської діяльності;
- рентабельність продажів;
- рентабельність сукупного капіталу;
- рентабельність власного капіталу.

Щоб зробити висновок про ефективність роботи підприємства, одержаний прибуток необхідно порівняти зі здійсненими витратами.

Співвідношення прибутку з авансованою вартістю або поточними витратами характеризує таке поняття, як рентабельність. Вона означає прибутковість, або дохідність, виробництва і реалізації всієї продукції (робіт, послуг) чи окремих видів її; дохідність підприємств, організацій, установ у цілому як суб'єктів господарської діяльності, прибутковість різних галузей економіки.

Рентабельність — це рівень прибутковості, що вимірюється у відсотках, тобто відносний показник.

Показники рентабельності характеризують ефективність роботи підприємства в цілому, прибутковість різних напрямів діяльності, окупність витрат. Ці показники більш повно, ніж прибуток, характеризують остаточні результати господарювання. Для розрахунку рівня рентабельності підприємств можуть використовуватися: загальна сума прибутку; прибуток від реалізації продукції (робіт, послуг), тобто від основної діяльності; прибуток від інших видів діяльності. При цьому прибуток порівнюється з авансованою вартістю, яку можна визначити в різних варіантах (весь капітал підприємства, власний капітал, позиковий капітал, основний капітал, оборотний капітал).

У процесі аналізу фінансових результатів діяльності підприємства здійснюються розрахунок і аналіз таких показників рентабельності:

1. Рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності показує скільки прибутку від звичайної діяльності припадає на одиницю коштів, інвестованих в активи, визначається за такою формулою:

$$P_{зв} = \text{прибуток від звичайної діяльності/активи} * 100\% \quad (1.7)$$

2. Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком показує скільки припадає чистого прибутку на одиницю інвестованих в активи кошти, визначається за такою формулою:

$$P_{к} = \text{чистий прибуток/активи} * 100\% \quad (1.8)$$

3. Рентабельність власного капіталу показує скільки припадає чистого прибутку на одиницю власного капіталу, визначається за такою формулою:

$$P_{вк} = \text{чистий прибуток/власний капітал} * 100\% \quad (1.9)$$

4. Рентабельність виробничих фондів показує скільки припадає чистого прибутку на одиницю вартості виробничих фондів, визначається за такою формулою:

$$P_{вф} = \text{чистий прибуток/виробничі фонди} * 100\% \quad (1.10)$$

5. Рентабельність реалізованої продукції за валовим прибутком показує скільки валового прибутку припадає на одиницю чистого доходу, визначається за такою формулою:

$$P_{п}^{вп} = \text{валовий прибуток /чистий дохід} * 100\% \quad (1.11)$$

6. Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від операційної діяльності показує скільки прибутку від операційної діяльності припадає на одиницю виручки, визначається за такою формулою:

$$P_{п}^{оп} = \text{прибуток від операційної діяльності/ чистий дохід} * 100\% \quad (1.12)$$

7. Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком показує скільки припадає чистого прибутку на одиницю чистого доходу, визначається за такою формулою:

$$P_{п}^{чп} = \text{чистий прибуток/ чистий дохід} * 100\% \quad (1.13)$$

Отже, аналіз прибутку та рентабельності підприємства ґрунтується на всебічному використанні таких методів як: горизонтальний, вертикальний, порівняльний, факторний, аналіз відносних показників та трендовий. Кожен метод важливий по-своєму і дає можливість зробити обґрунтовані висновки. Основним завданням аналізу фінансових результатів є оцінка результатів господарської діяльності за попередній та поточний роки, виявлення факторів, які позитивно чи негативно вплинули на кінцеві показники ефективності роботи підприємства, прийняття рішення про пошук шляхів зростання доходів і зниження витрат підприємства.

Висновки до розділу 1

Сільськогосподарські підприємства є важливою складовою сільськогосподарського сектору і відіграють ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки і економічного розвитку країни. Ефективна економіка сільськогосподарських підприємств вимагає комплексного підходу та управління, орієнтованого на оптимізацію витрат і збільшення прибутковості. Успішні сільськогосподарські підприємства враховують різноманітні аспекти, такі як планування виробництва, оптимізація витрат, вдосконалення технологій, розвиток ринків збуту та співпрацю з іншими галузями. Важливо також зазначити, що сучасне сільське господарство часто потребує інновацій, які можуть включати в себе використання нових технологій, впровадження екологічно чистих методів виробництва та інші підходи. Незалежно від регіону або масштабу діяльності, сільськогосподарські підприємства також повинні враховувати екологічні аспекти і стежити за сталістю виробництва, стандартами якості та безпеки.

Ефективна економіка сільськогосподарських підприємств є важливою для сталого розвитку сільських регіонів і національної економіки країни загалом. Вона вимагає постійного аналізу, планування і вдосконалення для досягнення високої прибутковості і ефективності у виробництві сільськогосподарської продукції.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ СТОВ «ПЕРЕМОГА» ЗА 2020 – 2022 РР.

2.1. Вплив фінансового стану на фінансові результати сільськогосподарського підприємства

Аналіз формування доходів, витрат та прибутку сільськогосподарського підприємства залежить від його фінансового стану, яке характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів. Підприємство має створити і опрацювати таку систему показників, з допомогою якої воно змогло б із достатньою точністю оцінити поточні та стратегічні можливості підприємства.

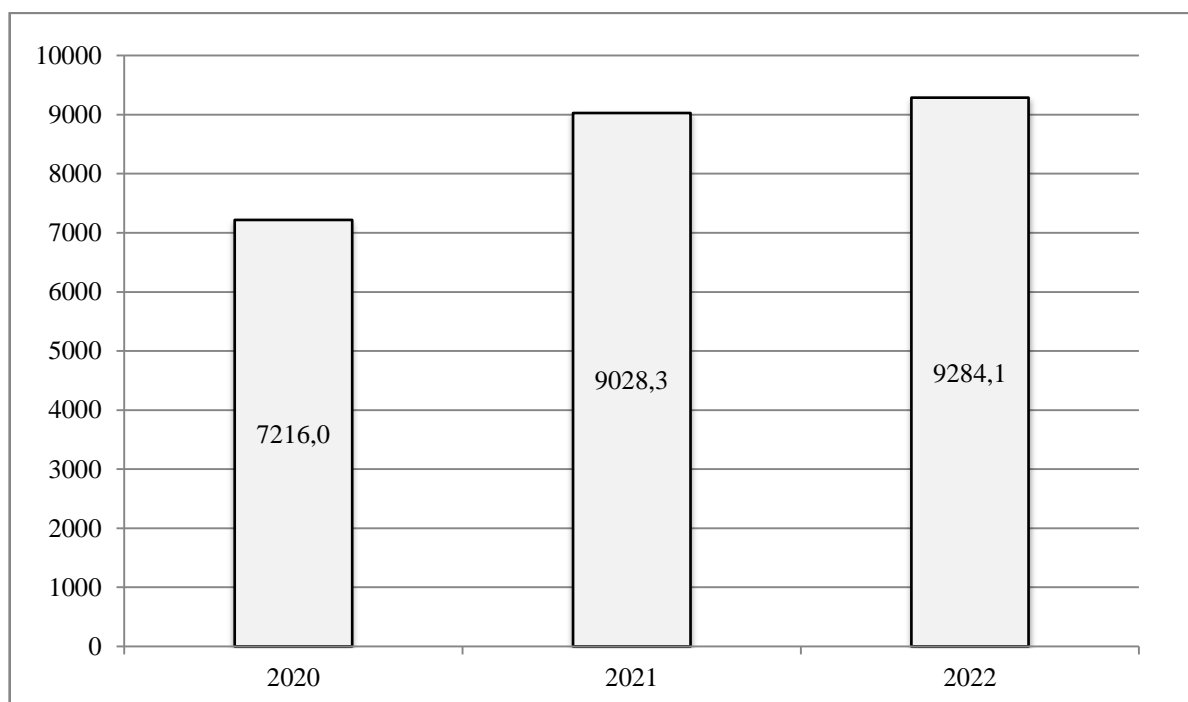
Слейко Я. І. стверджує, що поточна та оперативна фінансова робота на підприємстві спрямовується на практичне втілення фінансового забезпечення підприємницької діяльності, постійне підтримування платоспроможності на належному рівні. Забезпеченість підприємства активами в межах розрахункової потреби та їх раціональне використання створюють широкі можливості для подальшого поліпшення кількісних і якісних показників господарювання [14, с. 141].

В основу фінансової діагностики закладена концепція господарської діяльності як потоку управлінських рішень щодо вкладання ресурсів з метою отримання прибутку. Саме отримання прибутку необхідне для збереження економічної життєдіяльності підприємства, можливості подальших вкладень капіталу. При цьому всю сукупність рішень щодо досягнення цієї мети можна звести до трьох основних напрямків – рішення щодо вкладення ресурсів; операції, що здійснюються за допомогою цих ресурсів; визначення структури фінансової діяльності. Вчасне і якісне забезпечення цих напрямків фінансових рішень є суттю фінансової діагностики, яка, в свою чергу, дозволяє оцінити ефективність управління фінансово-економічною підсистемою підприємства.

Інформаційними джерелами для розрахунку показників і проведення аналізу є показники бізнес-планів та програм, фінансова, статистична (звіт з праці, звіт про основні показники діяльності підприємства та інші) та оперативна звітність підприємства, дані первинного обліку, картки аналітичного обліку, матеріали документальних ревізій, попередніх обстежень, аудиторських перевірок. Склад та види джерел аналізу фінансового стану залежать від цілей його проведення, виконавців та користувачів отриманих результатів. Основним джерелом інформації виступає фінансова звітність.

Для характеристики підприємства зі сторони забезпечення майном зобразимо динаміку господарських коштів, які є в розпорядженні СТОВ «Перемога», тобто валюти балансу (рис.2.1).

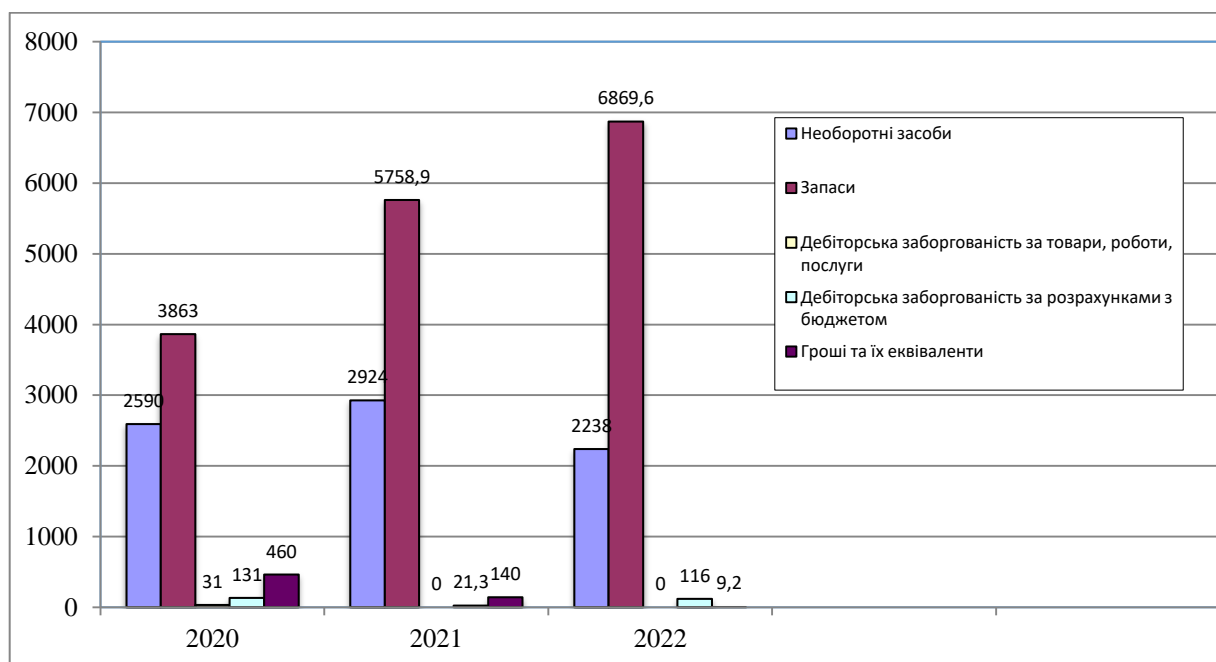

Рис. 2.1. Динаміка зміни валюти балансу станом на кінець року 2020 – 2022 рр., тис. грн.

Як бачимо, з рисунку 2.1 у СТОВ «Перемога» існує тенденція зростання валюти балансу з 2020 р. по 2021 р., що свідчить про збільшення майна (джерел майна підприємства) на 1812,3 тис. грн. з темпом зростання 25,1%. Це відбулось в основному за рахунок поступового збільшення оборотних активів на суму 1478,3 тис. грн. (32,0 %) у валюті балансу. На період з 2020 р. по 2022 р. існує тенденція

зростання валюти балансу на 2068,1 тис. грн., це відбулося за рахунок збільшення оборотних активів на суму 2420,1 тис. грн. (28,7 %) у валюті балансу.

У 2022 році в зв'язку з несприятливими погодними умовами, які склалися на території села Щербинці, а саме випала дуже мала кількість опадів та дуже високою температурою, що призвело до значних втрат урожаю. Разом із тим бачимо зміни у структурі активів (рис. 2.2)

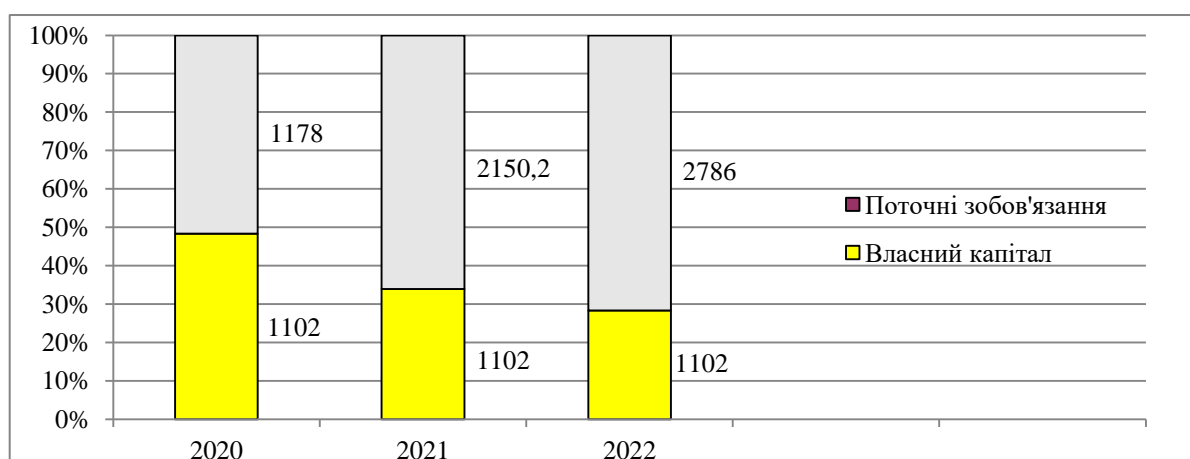

Рис. 2.2. Структура активів СТОВ «Перемога» на кінець 2020-2022 рр., тис. грн.

На підприємстві за аналізований період спостерігається різке зменшення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, в тому числі: у 2020 році склала 31,0 тис. грн., а починаючи з 2021 р. та 2022 р. дебіторська заборгованість відсутня. У 2021 р. в порівнянні з 2020 р. суттєво зменшилися готівкові кошти на 320,0 тис. грн., у 2022 році, в порівнянні з 2020 р. – зменшення на підприємстві готівкових коштів на 450,8 тис. грн. – найліквідніших активів підприємства, що є негативною тенденцією в діяльності кожного підприємства (дод. А, Б, В). Проте обидва фактори свідчать не стільки про погіршення ситуації на підприємстві, скільки про зміну системи розрахунків із покупцями, оскільки паралельно спостерігаємо збільшення, як у абсолютному так і відносному

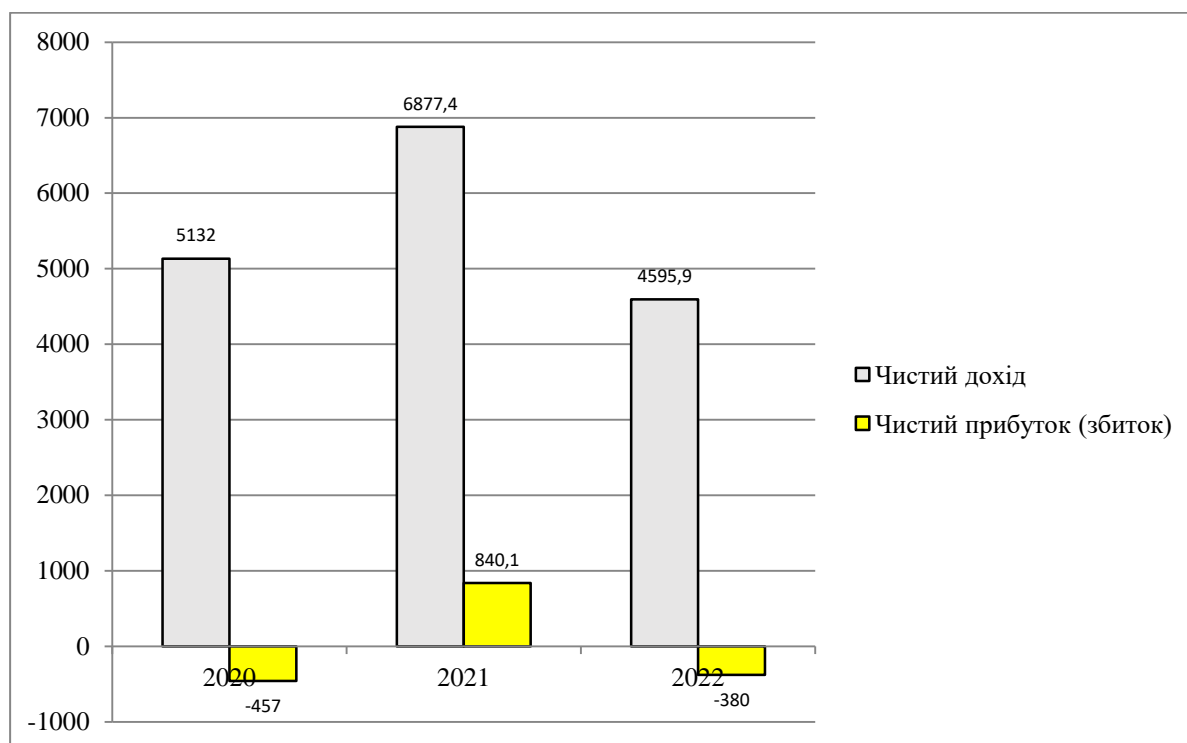
значеннях, обсягів запасів підприємства (товарів, виробничих запасів та незавершеного виробництва) у 2021 році до 5758,0 тис. грн. станом на кінець 2022 року 6869,6 тис. грн, що мають найбільшу питому вагу у структурі активів підприємства – 74,4% у 2022 році, відносно 65,1% у 2021 році.

Аналізуючи джерела формування майна підприємства, бачимо, що обсяг власного капіталу коливається з 6038,0 тис. грн. у 2020 р. до 6878,1 у 2021 р., та зменшення до 6498,1 у 2022 р. Це склалося в зв'язку з збитковістю підприємства за 2020 р. (457,0 тис. грн.) та (380,0 тис. грн.) за 2022 р. відповідно. У зв'язку з несприятливими погодними умовами та через зменшення валового збору врожаю, дуже виросла собівартість продукції. Основну частку власного капіталу СТОВ «Перемога» складає нерозподілений прибуток, близько 100%. Ніяких інших власних джерел, окрім статутного капіталу (незмінна сума – 1102,0 тис. грн.) та нерозподіленого прибутку підприємство не має. Також джерелом формування майна підприємства є поточні зобов'язання, які складають 16,32%, 23,83% і 30,0% відповідно на кінець аналізованого періоду. Він залучається підприємством виключно у вигляді кредиторської заборгованості та поточних зобов'язань. Той факт, що поточні зобов'язання СТОВ «Перемога» збільшилися на 972,2 тис. грн. або на 77,18% у 2021 році відносно 2020 року, свідчить про негативну тенденцію у зміні питомої ваги пасивів підприємства і, безумовно, має вплив на якість та динаміку фінансових показників, у 2022 р. відносно 2021 р. поточні зобов'язання збільшилися на 635,8 тис. грн. (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Структура за розділами пасиву СТОВ «Перемога» на кінець 2020-2022 рр., тис. грн.

За аналізований період, підприємство сформувало прибуток у розмірі 840,1 тис. грн. у 2021 р. в порівнянні зі збитками інших років, що сягнули 457,0 – у 2020 р. та 380,0 тис. грн. у 2022 р. відповідно (дод. А, Б, В). Підприємство поступово виходить з кризи та нарощує обсяги реалізації продукції, чітко прослідковується тенденція до зростання чистого доходу від реалізації продукції виручки, а також чистого прибутку (рис. 2.4).

Рис. 2.4 Динаміка чистого доходу від реалізації та чистого прибутку СТОВ «Перемога» за 2020-2022 рр., тис. грн.

Аналіз майнового стану показує наявність, склад та стан ресурсів підприємства. Оцінка майнового стану СТОВ «Перемога» свідчить про наявність значного виробничого потенціалу, що уможливорює прибуткову діяльність підприємства. Частки основного та оборотного капіталу в майні СТОВ «Перемога» складають відповідно 24,11% та 75,89% у 2022 р., така ситуація позитивно характеризує здатність підприємства до розширення та зростання обсягів виробництва продукції. Основний капітал підприємства характеризується середнім коефіцієнтом зношення та високими темпами оновлення, що також засвідчує потенційні можливості інтенсифікації виробництва та зростання

прибутковості. Частка власного капіталу складає 70% у структурі пасиву балансу та має тенденцію до поступового зменшення.

Проаналізуємо динаміку статей балансу СТОВ «Перемога» на кінець 2020-2022 рр. (табл. 2.1)

Таблиця 2.1

Динаміка статей балансу СТОВ «Перемога» на кінець 2020-2022 рр.

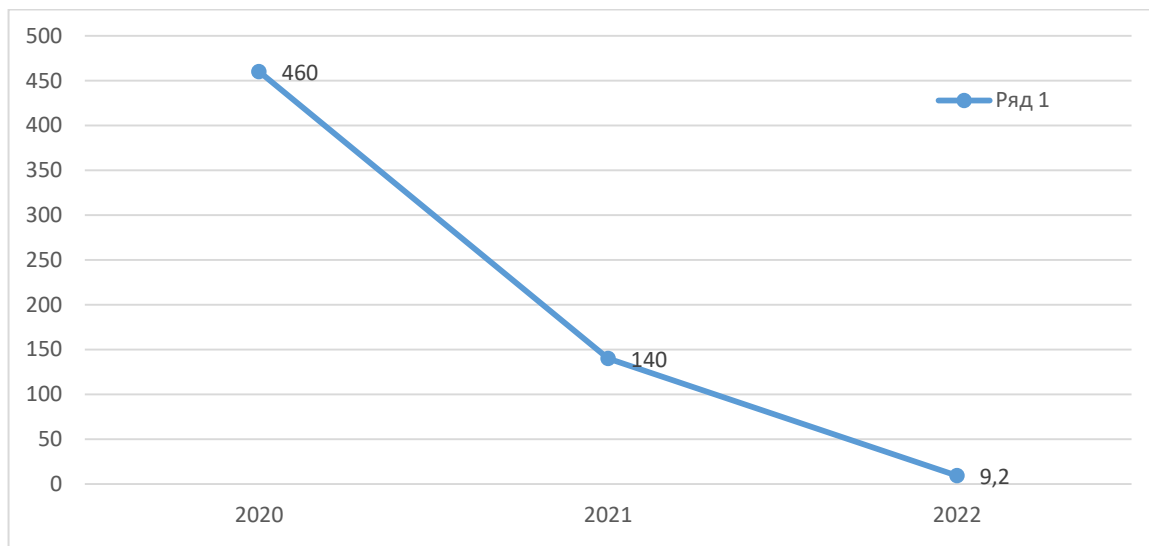
Статті балансу	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Зміна	
				2020-2021рр.	2021-2022рр.
Активи					
Необоротні активи	2590,0	2624,0	2238,0	34,0	-386,0
Запаси	3863,0	5758,9	6869,6	1895,9	1110,7
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	31,0	0	0	-31,0	-31,0
Дебіторська заборгованість з бюджетом	131,0	21,3	116,0	-109,7	94,7
Інші оборотні активи	-	-	-	-	-
Грошові кошти	460,0	140,0	9,2	-320,0	130,8
Разом	7216,0	9028,3	9284,1	1812,3	255,8
Пасиви і власний капітал					
Додатковий капітал	1102,0	1102,0	1102,0	0	0
Зареєстрований (пайовий) капітал	8,0	8,0	8,0	0	0
Нерозподілений прибуток	4928,0	5768,1	5388,1	840,1	-380,0
Поточні зобов'язання	1178,0	2150,2	2786,0	972,2	635,8
Разом	7216,0	9028,3	9284,1	1812,3	255,8

Як видно з даних таблиці 2.1, на підприємстві існує тенденція зростання валюти балансу за аналізований період, що свідчить про збільшення майна (джерел майна підприємства), основний приріст відбувся за рахунок збільшення запасів на 1895,9 тис. грн. у 2021 р. відносно до 2020 р., та на 1110,7 тис. грн. у

2022 відносно до 2021 р. Крім цього, зменшилася дебіторська заборгованість з бюджетом на 109,7 тис. грн. у 2021 р. відносно до 2020 р., та зросла на 94,7 тис. грн. у 2022 відносно до 2021 р., а також нерозподілений прибуток зріс на 840,1 тис. грн. у 2021 та у 2022 зменшився на 380,0 тис. грн. відповідно. Суттєве зменшення на підприємстві готівкових коштів у 2022 році порівняно із попереднім – на 130,8 тис. грн. є негативною тенденцією в діяльності кожного підприємства.

Аналізуючи джерела формування майна підприємства, бачимо, що поточні зобов'язання СТОВ «Перемога» збільшились на 972,2 тис. грн. у 2021 році відносно 2020 року, що свідчить про негативну тенденцію у зміні питомої ваги пасивів підприємства і, безумовно, має вплив на якість та динаміку фінансових показників, а в порівнянні 2021 з 2022 р. збільшились на 635,8 тис. грн., що має негативні наслідки.

Для того, щоб оцінити рух грошових коштів СТОВ «Перемога», розглянемо діаграму (рис. 2.5)

Рис. 2.5 Динаміка грошових коштів СТОВ «Перемога» за 2020-2022 рр.

За даними діаграми 2.5 помітно, що динаміка грошових коштів СТОВ «Перемога» має спадну тенденцію.

Отже, характеристика фінансово - господарської діяльності СТОВ «Перемога» свідчить, що підприємство постійно нарощує обсяги виробництва і

реалізації продукції. Прикладом цього є зростання валюти балансу, виручки від реалізації та чистої виручки у 2022 році у порівнянні із 2021 роком, а також високий попит на ринках. СТОВ «Перемога» знаходиться на стадії зрілості та працює досить ефективно на національному ринку збуту власної продукції. Збитки склали у 2020 році у розмірі 457 тис. грн. та 380,0 тис. грн. у 2022 році. Це було пов'язано передусім із зовнішніми факторами та несприятливими погодними умовами, проте підприємство поступово виходить з кризи та нарощує обсяги реалізації продукції.

Отже, можна зробити висновок, що на підприємстві сформовано передумови для забезпечення стійкого розвитку.

2.2. Аналіз витрат сільськогосподарського підприємства

На СТОВ «Перемога» проводиться аналіз витрат на основі Форми № 2 Звіту про фінансові результати. Всі матеріальні витрати за попередній період 2020 року становлять 5042,0 тис. грн., за звітний 2022 рік — 6631,0 тис. грн. Збільшення всіх витрат - спричинюється збільшенням матеріальних витрат: інші витрати збільшились на 1589,0 тис. грн., а матеріальні — на 151,8 тис. грн.

Мец В. О. пропонує здійснювати порівняння питомої ваги відповідних елементів витрат за кілька звітних періодів дозволяє виявити зміни рівня витрат, обумовлені ступенем кооперування, впровадження нової техніки. Витрати операційної діяльності групуються за такими економічними елементами:

- витрати на оплату праці;
- відрахування на соціальні заходи;
- амортизація;
- Оплата послуг сторонніх організацій
- інші операційні витрати. [25, с. 278]

Аналіз витрат за економічними елементами уможливорює, у свою чергу, вивчення їхнього складу, питомої ваги кожного елемента, частку живої і уречевленої праці в загальних витратах на виробництво. Використовуючи дані

оперативного обліку підприємства за 2020–2022 роки, розглянемо структуру витрат за економічними елементами у СТОВ «Перемога» у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Аналіз структури витрат за економічними елементами СТОВ «Перемога» за 2020 – 2022 рр. (тис. грн.)

Елементи витрат	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення			
				2020-2021 рр.		2021-2022 рр.	
				Абсолютне (+,-)	Відносне %	Абсолютне (+,-)	Відносне %
Прямі матеріальні витрати	2527,0	3825,4	2678,8	1298,4	51,4	-1146,6	-30,0
Витрати на оплату праці	778,0	1152,3	957,0	374,3	48,1	-195,3	-16,9
Відрахування на соціальні заходи	171,0	253,5	210,5	82,5	48,2	-43,0	-16,7
Амортизація	396,0	478,0	684,8	82,0	20,7	206,8	43,3
Оплата послуг сторонніх організацій	160,0	262,5	341,9	102,5	64,1	79,4	30,2
Інші витрати	1010,0	1961,3	1758,0	951,3	94,2	-203,7	-10,4
Всього:	5042,0	7933,0	6631,0	2891,0	57,3	-1302,0	-16,4

Проаналізувавши таблицю 2.2 бачимо, що абсолютна сума усіх витрат на підприємстві збільшилася на 2891,0 тис. грн. у 2021 р. відносно до 2020 р., збільшення витрат на соціальні заходи на 82,5 тис. грн., збільшення витрат на амортизацію на 82,0 тис. грн., або на 20,7%, що пов'язано із застосуванням прискореної амортизації. Також спостерігається економія витрат найбільш вагомих елементів, таких як прямі матеріальні витрати, витрати на оплату праці у 2022 році в порівнянні з попередніми, що є позитивним явищем.

До прямих матеріальних витрат відноситься вартість сировини та основних матеріалів, що утворюють основу вироблюваної продукції, допоміжних та інших матеріалів, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат. До складу прямих витрат на оплату праці включаються заробітна плата та

інші виплати робітникам, зайнятим у виробництві продукції, виконанні робіт або наданні послуг, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат. До складу інших загальновиробничих витрат, які включаються у виробничу собівартість продукції (робіт, послуг) відносяться витрати на обслуговування виробничого процесу, величина яких залежить від обсягу діяльності, а також інші загальновиробничі витрати, які розподіляються між об'єктами витрат (Таблиця 2.3).

Таблиця 2.3

Динаміка складу матеріальних витрат СТОВ «Перемога» за 2020 – 2022

рр.

Види	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Зміна 2020-2022	
	сума	%	сума	%	сума	%	сума	%
Всього матеріальних витрат, у тому числі:	5042,0	100,0	7933,0	100,0	6631,0	100,0	1589,0	-
1) Прямі матеріальні витрати всього	2527,0	50,1	3825,4	48,2	2678,8	40,4	151,8	6,0
з них: вартість насіння та посадкових матеріалів	851,0	16,9	897,6	11,3	800,3	12,1	-50,7	-6,0
вартість мінеральних добрив	268,0	5,3	373,8	4,7	550,0	8,3	282,0	105,2
вартість паливно-мастильних матеріалів	536,0	10,6	821,0	10,3	489,6	7,4	-46,4	-8,7
вартість решти прямих матеріальних витрат	872,0	17,3	1733,0	21,8	838,9	12,7	-33,1	-3,8
2) Прямі витрати на оплату праці	778,0	15,4	1152,3	14,5	957,0	14,4	179,0	23,0
3) Інші прямі та загально-виробничі витрати	1737,0	34,5	2955,3	37,4	2995,2	45,1	1258,2	72,4

Як бачимо з даних таблиці 2.3, найбільшу питому вагу у витратах складають прямі матеріальні витрати, відповідно у 2020 р. - 2527,0 тис. грн.; у 2021 р. - 3825,4 тис. грн.; у 2022 р. - 2678,8 тис. грн. До них відносять витрати: на насіння та посадкові матеріали, на мінеральна добрива, паливно-мастильні матеріалів та решта прямих матеріальних витрат. До складу загальновиробничих витрат входять: витрати на придбання гербіцидів, оплату послуг стороннім організаціям, амортизація, оплата за земельні частки (паї), майнові паї, відрахування на соціальні заходи та інші.

Детально розглянемо динамічні зміни виробничої собівартості продукції у розрізі продукції видів рослинництва СТОВ «Перемога» (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Динаміка формування виробничої собівартості у розрізі продукції рослинництва по СТОВ «Перемога» за 2020 – 2022 рр.

Продукція рослинництва	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Відхилення за 2020 - 2022 рр.	
	сума	%	сума	%	сума	%	сума	%
Пшениця	1214,0	24,1	2786,0	35,0	2887,9	43,6	1673,9	137,9
Ячмінь	262,0	5,2	381,3	4,8	594,9	9,0	332,9	127,1
Боби сої	2308,0	45,7	3900,0	49,1	2520,2	38,0	212,2	9,2
Соняшник	734,0	14,6	865,7	10,9	628,0	9,4	-106,0	-14,4
Інше	524,0	10,4	18,0	0,2	0	0	-524	0
Всього	5042,0	100	7951,0	100	6631,0	100	2891,0	57,3

З даних таблиці 2.4 випливає, що виробнича собівартість збільшилася у 2022 р. в порівнянні до 2020 р. на 2891,0 тис. грн.

Отже, собівартість є однією з основних частин господарської діяльності й відповідно одним з найважливіших елементів цього об'єкта управління. Її зростання є негативним показником для фінансової стабільності підприємства.

2.3. Аналіз прибутку та показників рентабельності сільськогосподарського підприємства

Аналіз прибутку та показників рентабельності сільськогосподарського підприємства здійснюється за такими основними напрямками:

- аналіз та оцінка рівня і динаміки показників прибутковості;
- факторний аналіз прибутку від реалізації продукції, робіт, послуг;
- аналіз фінансових результатів від іншої реалізації, позареалізаційної та фінансової інвестиційної діяльності;
- аналіз та оцінка використання чистого прибутку;
- аналіз взаємозв'язку витрат, обсягів виробництва продукції та прибутку;
- аналіз взаємозв'язку прибутку, руху оборотного капіталу та грошових потоків;
- аналіз та оцінка впливу інфляції на фінансові результати;
- факторний аналіз показників рентабельності.

Рязанцева В. В. вважає, що прибуток є важливішим узагальнюючим показником, що характеризує кінцевий результат діяльності підприємства. Від розміру прибутку, отриманого сільськогосподарським підприємством, залежать формування оборотних коштів, виконання зобов'язань перед бюджетом, платоспроможність підприємства, доходи власників. Прибуток формується поступово протягом фінансово-господарського року. Більшу частину прибутку становить прибуток від реалізації продукції, одержаний у вигляді різниці між виручкою від реалізації продукції і витратами на її виробництво та збут. Якщо власні витрати на виробництво більші, ніж грошові надходження, то підприємство отримує збитки [37, с. 42]. Це характерно для СТОВ «Перемога» у 2021 р.

Ріст прибутку створює базу для самостійного фінансування, розширення виробництва, вирішення проблем соціальних та трудових конфліктів. За рахунок прибутку виконується також частина обов'язків підприємства перед бюджетом,

банками та іншими підприємствами і організаціями. Загальна величина прибутку включає:

- прибуток від реалізації матеріальних цінностей і майна (матеріалів, основних фондів, нематеріальних активів);
- прибуток від реалізації продукції (робіт, послуг);
- прибуток від інших операцій (пайова участь у спільних підприємствах, здача майна в оренду, цінних паперів, товарного кредиту, надходжень або витрат від економічних санкцій, тощо).

Аналіз звіту про фінансові результати, дозволяє визначити послідовність формування чистого прибутку СТОВ «Перемога» (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Динаміка фінансових результатів СТОВ «Перемога» за 2020 - 2022 рр.

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Зміна	Рух фінансових фондів
	тис. грн.	тис. грн.	тис. грн.	тис. грн.	
Чистий дохід від реалізації продукції	5132,0	6877,4	4595,9	-1408,8	спад
Собівартість реалізованої продукції	4790,0	5177,0	3813,4	-1170,1	спад
Комерційні й управлінські витрати	780,0	1028,0	1162,5	258,5	приріст
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування (збиток)	-457,0	840,1	-380,0	-570,55	спад
Податок на прибуток	0	0	0	0	0
Чистий прибуток (збиток)	-457,0	840,1	-380,0	-570,55	спад

За даними табл. 2.5 помітно, що за аналізований період чистий прибуток підприємство отримало лише у 2021 році і він склав 840,1 тис. грн. або 8,27% від доходу від реалізації. Збитки були характерними для підприємства у 2020 р. –

457,0 тис. грн. та у 2022 р. – 380,0 тис. грн. Це повністю пояснюється змінами в обсягах чистого доходу від реалізації продукції та прибутку від звичайної діяльності до оподаткування, частка якого зменшилася на 40,2% у 2022 році.

Аналіз прибутку проводиться методом порівняння фактичних даних за кілька періодів з метою виявлення тенденції їх зміни, а також вивчення та виявлення рівня впливу факторів на цю зміну. Для того, щоб провести більш детальний аналіз виявлення причин зміни розміру прибутку, необхідно вивчити вплив різних чинників на фінансові результати за допомогою прийому елімінування (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Факторний аналіз прибутку СТОВ «Перемога» за 2021-2022 рр.,

(тис. грн.)

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Зміни	
				2020-2021	2021-2022
Чистий дохід від реалізації продукції (В)	5132,0	6877,4	4595,9	1745,4	-2281,5
Собівартість реалізованої продукції (С)	4790,0	5177,0	3813,4	387,0	-1363,6
Адміністративні витрати (АВ)	780,0	911,6	1070,0	131,6	158,4
Витрати на збут (ЗВ)	-	-	-	-	-
Інші операційні витрати (ІОВ)	26,0	142,4	92,5	116,4	-49,9
Фінансові доходи (ФД)	7,0	193,7	0	186,7	-193,7
Податок на прибуток (ПНП)	0	0	0	0	0
Чистий прибуток (ЧП)	-457,0	840,1	-380,0	1297,1	-1220,1

Аналізуючи дані таблиці 2.6 бачимо, що чистий прибуток підприємства зріс у 2021 році у порівнянні з 2020 роком на 1297,1 тис. грн. Це свідчить про позитивну динаміку прибутку, проте у порівнянні 2022 року до 2021 року чистий прибуток зменшився на 1220,1 тис. грн., це пов'язано з різними факторами, такими як збільшення витрат та зменшенням обсягу реалізації продукції. Чистий дохід від реалізації продукції зріс у 2021 році у порівнянні з 2020 роком на 1745,4 тис. грн., це свідчить про позитивну динаміку продажів на підприємстві, проте у порівнянні 2022 року до 2021 року чистий дохід від реалізації продукції зменшився на 2281,5 тис. грн., що вказує на зменшення обсягу продажів та зменшення цін на продукцію. Собівартість реалізованої продукції зросла у 2021 році на 387,0 тис. грн у порівнянні з 2020 роком, це зумовлено зростанням витрат на виробництво продукції. У порівнянні 2022 року до 2021 року собівартість реалізованої продукції зменшилася на 1363,6 тис. грн., це свідчить про оптимізацію виробничих процесів на підприємстві.

Загалом, ці дані вказують на складну ситуацію на підприємстві, де чистий дохід від реалізації продукції та собівартість коливаються, що суттєво впливає на формування чистого прибутку.

Показники фінансових результатів характеризують абсолютну ефективність господарювання підприємства і визначаються прибутком або збитком.

Вплив факторних показників на прибуток можна представити у вигляді адитивної моделі:

$$\text{ЧП} = \text{В} - \text{С} - \text{АВ} - \text{ЗВ} - \text{ІОВ} + \text{ФД} - \text{ПНП} \quad (2.1)$$

Розрахуємо вплив чинників на зміни чистого прибутку за рахунок зміни розмірів адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат:

$$\text{Пр} = - [(\text{АВ}_1 + \text{ЗВ}_1 + \text{ІОВ}_1) - (\text{АВ}_0 + \text{ЗВ}_0 + \text{ІОВ}_0)] \quad (2.2)$$

де індекси 1 і 0 при показниках означають відповідно звітний та базисний роки.

$$\text{Пр} = - [(1070+0+92,5) - (911,6+0+142,4)] = 108,5 \text{ тис. грн.}$$

Розглянемо динаміку формування чистого прибутку СТОВ «Перемога» за 2020-2022 рр. (таб. 2.7).

Таблиця 2.7

Динаміка формування чистого прибутку СТОВ «Перемога» на кінець 2020-2022 рр.

Показники	2020 рік		2021 рік			2022 рік		
	тис. грн.	частка у доході від реалізації	тис. грн.	зміна до 2020 р. (тис. грн.)	частка у доході від реалізації	тис. грн.	зміна до 2021 р. (тис. грн.)	частка у доході від реалізації
Чистий дохід від реалізації продукції	5132,0	100,0	6877,4	1745,4	100,0	4595,9	-2281,5	100,0
Собівартість реалізованої продукції	4790,0	93,4	5177,0	387,0	75,3	3813,4	-1363,6	85,0
Валовий прибуток (збиток)	342,0	6,6	1700,4	1358,4	24,7	782,5	-917,9	15,0
Прибуток (збиток) від операційної діяльності	-457,0	-8,9	840,1	383,1	12,2	-380,0	-1220,1	-
Чистий прибуток (збиток)	-457,0	-8,9	840,1	383,1	12,2	-380,0	-1220,1	-

За даними з таблиці 2.7 видно, що чистий прибуток підприємства був лише у 2021 році та склав 840,1 тис. грн, що становить 12,2% від виручки, водночас підприємство зазнало чистих збитків у 2020 році на суму 457,0 тис. грн і у 2022 році на суму 380,0 тис. грн. Важливою є тенденція відносно валового прибутку, частка якого зросла з 6,6% у 2021 році до 15,0% у 2022 році. Це означає, що в 2022 році підприємство отримало значно більше коштів від виручки після врахування всіх витрат, ніж у попередні роки. Однак, незважаючи на зростання валового прибутку, підприємство зазнало чистих збитків у 2022 році. Загальною тенденцією є те, що підприємство виявилось в складному фінансовому стані, де варіюється чистий прибуток і валовий прибуток протягом років.

Проаналізуємо вплив факторів на приріст суми доходу від реалізації сільськогосподарської продукції на СТОВ «Перемога» (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Вихідні дані для аналізу приросту суми доходу та рентабельності продукції СТОВ «Перемога» за факторами у 2021 – 2022 рр.

Вид продукції	Вихідні дані						Собівартість		Дохід		Рентабельність продукції 2021
	Кількість реалізованої продукції, ц		Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.		Дохід від реалізації продукції, тис. грн.		2021-2022		2021-2022		
	2021 рік	2022 рік	2021 рік	2022 рік	2021 рік	2022 рік	+-	%	+-	%	
1) Зернові та зернобобові всього	7484,0	4040,0	2734,3	2467,1	3078,5	1260,9	-267,2	-9,8	-1817,6	-59,0	12,6
в.т.ч. пшениця	5989,0	4040,0	2183,8	2467,1	2693,7	1260,9	283,3	13,0	-1432,8	-53,2	12,6
ячмінь	1495,0	-	550,5	-	384,8	-	-550,5	-	-384,8	-	30,1
2) Боби сої	1733,0	2055,0	1992,6	1277,4	2560,3	2582,0	-765,2	-35,9	21,7	0,85	28,5
3) Насіння соняшнику	720,0	432,0	450,1	273,0	1248,5	752,9	-177,1	-39,3	-495,6	-39,7	36,1
Разом	9937,0	6527	5177,0	4017,5	6887,3	4595,8	-1159,5	-22,4	-2291,5	-33,3	33,0

Аналіз даних таблиці 2.8 вказує на деякі важливі зміни в фінансово-господарській діяльності СТОВ "Перемога" у 2022 році порівняно з 2021 роком. Собівартість реалізованої сільськогосподарської продукції в цілому по підприємству у 2022 році зменшилася на 1159,5 тис. грн або 22,4%, це свідчить про позитивну динаміку, оскільки зниження собівартості допомагає підприємству збільшити рентабельність і прибутковість продукції. Дохід від реалізованої продукції у 2022 році зменшився на 2291,5 тис. грн або 33,3%, за рахунок факторів, включаючи погодні умови (мала кількість опадів), підвищення мінімальної заробітної плати і зростання цін на паливо-мастильні матеріали. Всі ці фактори впливають на виробництво та витрати підприємства. Найбільші затрати у розрізі видів продукції характерні при вирощуванні пшениці (2167,1 тис. грн.), при цьому СТОВ «Перемога» найбільший дохід отримало по бобовим

культурам у 2022 році – 2582,0 тис. грн. В динаміці приріст доходу спостерігається тільки по бобовим культурам (21,7 тис. грн.).

Аналіз рентабельності продукції свідчить про те, що найбільша рентабельність характерна для насіння соняшнику 36,1%, для ячменю 30,1%, бобів сої 28,5%, для пшениці 12,6%. Цей аналіз дозволяє керівництву СТОВ «Перемога» визначити сільськогосподарські культури, які варто вирощувати у 2023 році.

Загалом, зміни в собівартості та доході від реалізації продукції свідчать про вплив зовнішніх факторів на фінансовий стан підприємства, і це важливо для подальшого планування та стратегії розвитку.

Розрахуємо динаміку показників рентабельності СТОВ «Перемога» за 2020 – 2022 рр. у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Динаміка показників рентабельності СТОВ «Перемога» за 2020 – 2022 рр.

Показник	Алгоритми розрахунку показника	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2020-2021 рр.	2021-2022 рр.
Рентабельність (збитковість) активів прибутку від звичайної діяльності	прибуток від звичайної діяльності/активи *100	-6,3	9,3	-4,1	15,6	-13,4
Рентабельність (збитковість) капіталу за чистим прибутком	чистий прибуток/активи *100	-6,3	9,3	-4,1	15,6	-13,4
Рентабельність (збитковість) власного капіталу	чистий прибуток/власний капітал *100	-7,6	12,2	-5,8	19,8	-18,0
Рентабельність (збитковість) виробничих фондів	чистий прибуток/виробничі фонди*100	-7,1	9,7	-4,2	16,8	-13,9
Рентабельність (збитковість) реалізованої продукції за чистим прибутком	чистий прибуток/чистий дохід*100	-8,9	12,2	-8,3	21,1	-20,5
Рентабельність (збитковість) реалізованої продукції за прибутком від операційної діяльності	прибуток від операційної діяльності/ чистий дохід *100	-8,4	10,7	-8,3	19,1	-19,0
Рентабельність (збитковість) реалізованої продукції за валовим прибутком	валовий прибуток /чистий дохід *100	6,7	24,7	17,0	18,0	-7,7

Аналіз даних таблиці 2.9 свідчить про важкі фінансові труднощі, з якими зіткнулося СТОВ "Перемога" протягом досліджуваного періоду. Рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності та рентабельність капіталу за чистим прибутком були найвищими в 2021 році 9,3% та 12,2% відповідно, це свідчить про те, що в 2021 році підприємство досягло позитивного фінансового результату. У 2022 році рентабельність капіталу (за чистим прибутком) різко зменшилася до -5,8%, що свідчить про втрату підприємством прибутковості, це є наслідком збільшення витрат та зниження доходів у 2022 році. Рентабельність виробничих фондів була прибутковою лише в 2021 році 9,7%, 2020 та 2022 роках показники вказують на збитковість виробничих фондів -7,1% та -4,2% відповідно, що свідчить про недоцільність вкладень у виробничий процес. Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком була позитивною тільки в 2021 році 12,2%, що також вказує на зменшення прибутковості у наступних роках. Коефіцієнти рентабельності продукції та рентабельності продажу показують стрибкоподібну тенденцію за 2020 – 2022 рр., це свідчить про зменшення віддачі від продажу продукції і може бути наслідком зростання витрат на виробництво та інших негативних факторів.

Отже, можемо констатувати, що хоч підприємство не є рентабельним, тому ефективність його діяльності падає з кожним роком. Єдиним позитивним показником за увесь аналізований період, являється рентабельність реалізованої продукції за валовим прибутком яка складала у 2020 р. 6,7%, у 2021 році цей показник був найбільший і становив 24,7% та у 2022 р. 17,0%.

Висновки до розділу 2

В процесі аналітичного дослідження за 2020 – 2022 рр нами виявлені такі тенденції формування прибутку СТОВ «Перемога»:

- аналіз фінансового стану показав, що для підприємства характерне зростання розміру майна з 2020 р. по 2022 р. на 2068,1 тис. грн., це відбулося за рахунок збільшення оборотних активів на суму 2420,1 тис. грн. (28,7 %), що

свідчить про збільшення обсягу майна. Спостерігається різке зменшення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, яка у 2020 році склала 31,0 тис. грн., а починаючи з 2021 р. та 2022 р. дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги відсутня. При цьому спостерігається зменшення дебіторської заборгованості з бюджетом за 2020 – 2022 роки на 15,0 тис. грн. У 2021 р. в порівнянні з 2020 р. суттєво зменшилися готівкові кошти на 320,0 тис. грн., у 2022 році, в порівнянні з 2020 р. – зменшення на підприємстві готівкових коштів на 450,8 тис. грн. – найбільш ліквідних активів підприємства, що є негативною тенденцією в діяльності підприємства. Паралельно спостерігаємо збільшення, як у абсолютному так і відносному значеннях, обсягів запасів підприємства (товарів, виробничих запасів та незавершеного виробництва) у 2021 році до 5758,0 тис. грн. станом на кінець 2022 року 6869,6 тис. грн, що мають найбільшу питому вагу у структурі активів підприємства – 74,4% у 2022 році, відносно 65,1% у 2021 році.

- збиткова діяльність негативно вплинула на формування власного капіталу за рахунок нерозподіленого прибутку;

- збільшення поточних зобов'язань на 972,2 тис. грн. або на 77,18% у 2021 році відносно 2020 року, у 2022 р. відносно 2021 р. поточні зобов'язання збільшилися на 635,8 тис. грн., що має суттєвий вплив на якість та динаміку фінансових показників.

- спостерігається перевитрата коштів за 2020-2021 рр. на 2891,0 тис. грн. і економія витрат за 2021-2022 рр. по більшості статей за винятком амортизації, що пов'язано із застосуванням прискореної амортизації.

- виробнича собівартість збільшилася у 2022 р. в порівнянні до 2020 р. на 2891,0 тис. грн., у зв'язку зі зростанням цін на насіння та посадковий матеріал, на гербіциди, мінеральні добрива, паливно-мастильні матеріали та інші.

- аналіз показників фінансово-господарської діяльності показав, що чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у 2021 р. в порівнянні з 2020 р. зріс на 1745,4 тис. грн., а у порівнянні 2022 р. до 2021 р. - зменшився на 2281,5 тис. грн. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) у 2021 р.

зросла на 387,0 тис. грн. у порівнянні з 2020 р., та зменшилася на 1363,6 тис. грн. - у порівнянні 2022 р. до 2021 р. У підприємства сформовано чистий прибуток лише у 2021 році;

- аналіз показників рентабельності свідчить про, що показники рентабельності характерні для 2021 р, у 2020 р. і у 2022 р. – має місце збиткова діяльність, що відобразилося на показниках збитковості ресурсів, активів та капіталу. Рентабельність капіталу за чистим прибутком в СТОВ «Перемога» мала найбільше значення в 2021 році 9,3%, рентабельність власного капіталу відповідно 12,2%. Єдиним позитивним показником за 2020-2022 рр. є рентабельність реалізованої продукції за валовим прибутком яка складала у 2020 р. 6,7%, у 2021 році цей показник був найбільший і становив 24,7% та у 2022 р. 17,0%.

Враховуючи вище зазначені тенденції, підприємство має можливість розвиватися та розширювати свою матеріально – технічну базу у майбутньому. Важливо продовжувати вдосконалювати управлінські рішення, дотримуватися фінансової дисципліни і слідкувати за ринковими тенденціями для забезпечення стабільності і росту підприємства.

РОЗДІЛ 3. РЕЗЕРВИ ЗРОСТАННЯ ПРИБУТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Якість продукції і вплив її рівня на прибуток сільськогосподарського підприємства

З розвитком науково-технічного прогресу проблема якості стає складнішою. Тому вирішувати її лише шляхом контролю якості готової продукції практично неможливо. Повинен бути комплексний системний підхід, реалізація якого можлива лише в рамках системи управління якістю. Вирізняють декілька напрямів підвищення ефективності системи управління якістю продукції. Одним з них є стандартизація. Стандартизація - це процес встановлення та застосування показників якості стандартів. Стандарт це нормативно-технічний документ, який встановлює комплекс норм, правил, вимог до об'єкта стандартизації і затверджується компетентним органом. Стандарт розробляється з урахуванням досягнень науки та техніки, практичного досвіду. За допомогою стандартів держава проводить науково обґрунтоване управління якістю продукції, сприяє її безперервному підвищенню. Вимоги до якості продукції диференціюють та залежно від напрямку її використання. Якість продукції - це сукупність її властивостей і характеристик, що зумовлюють спроможність даної продукції задовольняти потреби споживачів згідно з її цільовим призначенням. Якість однієї і тієї ж продукції може бути визнано високою при використанні її для одних цілей і виявитися низькою за інших способів її використання. Як переконує світовий досвід, якість продукції є функцією від рівня розвитку науково-технічного прогресу і ступеня реалізації його результатів у виробництві.

Чим вища якість продукції, тим повніше задовольняються потреби споживачів і ефективніше вирішуються соціально-економічні проблеми розвитку суспільства. У довгостроковий період існує тенденція до послідовного підвищення якості продукції. Це об'єктивний процес, спричинений дією закону

зростаючих потреб. Проте згадана тенденція на окремих відрізках часу не в змозі рельєфно проявитися через існування специфічного взаємозв'язку обсягу пропозиції сільськогосподарської продукції і вимог споживачів до її якості. В умовах дефіциту, коли пропозиція відстає від попиту, вимоги до якості продукції знижуються і нерідко істотно. Водночас з насиченням ринку продукцією її якість виступає на перший план, всезростаючі вимоги до неї поступово стають однією з основних рушійних сил виробництва.

Як стверджує Андрійчук В. Г., якість продукції справляє істотний вплив на економіку підприємств, оскільки з підвищенням її рівня зростає, за інших однакових умов, ціна на товар, і навпаки. Особливістю сільськогосподарської продукції є те, що для багатьох її видів поліпшення якості рівноцінне збільшенню обсягу виробництва, оскільки дає можливість одержати більше цукру, олії, білка, крохмалю тощо. Так, підвищення цукристості цукрових буряків на 1% дозволяє додатково одержати в Україні приблизно 400 тис. тон цукру, що рівнозначно економії посівної площі на 110 тис. га. [6, с 366-367]. Вихід цукру залежить не лише від цукристості коренів, а й від інших показників якості. Зокрема, цукрові буряки повинні мати тургор, не містити домішок підсохлих і загнилих коренів, кількість квітучих коренів за масою не повинна перевищувати 1%, підв'ялених - 5%, із значними механічними пошкодженнями - 12%, домішок зеленої маси - 3%. Встановлюються обмеження і за загальною забрудненістю. Якщо частка нестандартних коренів, різних домішок перевищує зазначені норми, цукрові буряки приймаються як не кондиційні.

Найважливішим показником якості соняшника є його олійність. Збільшення вмісту жиру в насінні на 1% забезпечує по Україні приріст виробництва рослинної олії обсягом 230 - 250 тис. ц. В свою чергу, якість олії залежить від такого показника якості насіння, як кислотне число, що характеризується кількістю міліграмів їдкого калію (КОН), необхідного для нейтралізації вільних жирних кислот, що містяться в цьому продукті. Якщо вміст КОН перевищує 6 мг, така олія не придатна для вживання в їжу і може бути використана лише в технічних цілях. Високоякісну олію можна одержати лише за умови, коли вміст

КОН менше 1,5 мг [6, с. 367]. При цьому кислотне число безпосередньо залежить від вологості насіння, тому її рівень розглядається як важливий показник його якості.

Основним показником якості зерна є вміст в ньому клейковини. З його підвищенням є змога виробити значно більше хлібобулочних виробів, істотно підвищити їх смакові якості, досягти більшого приросту живої маси тварин. За рівнем цього показника м'яку пшеницю наприклад, поділяють на чотири класи з істотною диференціацією за ними реалізаційної ціни. Так, до вищого класу відносять пшеницю з вмістом клейковини понад 36%, до першого 32-36, до другого 28-32, третього 23-28%. З м'якої склоподібної пшениці з вмістом білка 14% та клейковини 1-ї групи якості 32% і більше можна отримати хліб з великим об'ємом, еластичним та ніжним м'якушем, однак ця пшениця менш придатна для кондитерської промисловості, де краще використовувати борошністу пшеницю, з високим вмістом крохмалю і невеликим вмістом білка (9-11%). При заготівлі зерна враховуються і такі показники якості його, як запах, домішки, вади зерна, консистенція, вологість, якість клейковини, життєздатність, зольність, колір, пльончастість, а для пшениці, жита, ячменю, вівса і натура зерна (маса 1 л зерна). Так, при підвищенні вмісту білка в ячмені підвищується його харчова цінність, а отже, якість харчового та фуражного продукту, але знижуються його технологічні властивості у разі використання для пивоваріння. Слід мати на увазі, що нині діючими правилами встановлюється обмежувальний рівень якості, що являє собою допустиму варіацію базисних показників якості, при яких заготівельні й переробні підприємства ще приймають продукцію від виробників. Наприклад, якщо для зерна базисний показник домішки бур'янів встановлено до 1% включно, то допустимі - до 5%, при вологості - відповідно 14 і 17-18% [6, с. 367].

В системі заходів щодо збільшення виробництва високоякісної продукції землеробства важлива роль належить ефективному використанню мінеральних і органічних добрив, пестицидів - хімічних засобів захисту рослин від шкідників, хвороб і в боротьбі з бур'янами. Застосування мінеральних добрив з урахуванням забезпеченості ґрунтів елементами живлення і виносу їх з урожаєм сприяє не

тільки підвищенню урожаю, а й поліпшенню його якості. Науково обґрунтоване внесення азотних добрив дозволяє ліквідувати диспропорцію в живленні рослин і підвищити білковість зерна. Вміст клейковини в зерні залежить від застосування фосфорних добрив і особливо азотних на фоні фосфорних. При внесенні фосфорно-калійних добрив підвищується цукристість коренів цукрових буряків. Найбільш економічно доцільним шляхом інтенсифікації сільськогосподарського виробництва, скорочення втрат і запобігання зниження якісних властивостей продукції, пов'язаних з дією шкідників, хвороб та бур'янів, вважається застосування пестицидів. Потрібно приділяти особливу увагу використанню як мінеральних добрив, так і пестицидів для нарощування виробництва сільськогосподарської продукції тому, що при неправильному та надмірному їх використанні знижуються якість урожаю і збільшується негативний вплив на навколишнє середовище. Відхилення від рекомендованих наукою норм, строків і способів внесення мінеральних добрив і інших хімічних засобів можуть призвести до зниження ефективності та якості сільськогосподарської продукції, зниження цукристості коренів цукрових буряків, вмісту білка, клейковини, сирого протеїну, білкових фракцій, вільних і незамінних амінокислот в зерні тощо. Наслідком цього можуть бути порушення мінерального балансу в рослинах, що є небезпечним для здоров'я людини.

Як бачимо, якість продукції відіграє одну з ключових ролей у сільському господарстві, адже чим вища якість - тим дорожче коштує вирощувана продукція, а відтак зростає дохід від реалізованої продукції. Для забезпечення високої якості продукції на сільськогосподарському підприємстві важливо впровадити ефективну систему контролю якості, використовувати сучасні технології та методи виробництва, а також постійно навчати персонал і вдосконалювати процеси виробництва у сільськогосподарському підприємстві. Все це допоможе досягти кращих фінансових результатів і забезпечити стійкість у конкурентному ринковому середовищі.

3.2. Резерви збільшення прибутку та рентабельності сільськогосподарського підприємства

Основними джерелами резервів збільшення суми прибутку є збільшення обсягу реалізації продукції, зниження її собівартості, підвищення якості товарної продукції, реалізації її на більш вигідних ринках збуту, диверсифікація рослин, використання сучасних методів захисту рослин і т. д. Існують три основні напрями збільшення прибутку:

- 1) технологічний;
- 2) організаційний;
- 3) економічний.

Технологічний напрям включає:

- механізацію та автоматизацію робіт на полях;
- використання сучасних сільськогосподарських машин і обладнання;
- вибір сортів, які відзначаються високими врожайми і стійкістю до шкідників і хвороб;
- використання біотехнологій для покращення якості і врожайності культур;
- оптимізація споживання води та добрив;
- використання ефективних методів обробітку ґрунту та збереження води.

Організаційний напрям включає:

- поліпшення організації виробництва;
- покращення умов праці та управління персоналом;
- організація навчання та підвищення кваліфікації працівників;
- ефективне управління робочими годинами та витратами на працю.

Економічний напрям на шляху зростання прибутку:

- використання дотацій і субсидій для сільськогосподарських підприємств;
- контроль над витратами на сировину, працю та енергію;

- ефективне фінансове управління;
- стимулювання підприємств через прийняті закони, постанови та інші нормативні документи;
- наявність конкурентного середовища;
- матеріальне заохочення персоналу за творчу й відповідальну роботу.

Зміна суми прибутку у часі відбувається під впливом певних чинників. Класифікація чинників, які впливають на прибуток підприємства, має важливе значення на допомогу у пошуку резервів збільшення. По спрямованості впливу вони діляться на зовнішні (які залежать від діяльності підприємства) та внутрішні (залежать від роботи колективу).

Серед зовнішніх чинників основне впливом на величину і темпи зміни прибутку надає податкова система держави. Вона є найсильнішим економічним важелем, регулюючим взаємовідносини товаровиробників і держави. Ефективна податкова система сприятливо впливає на економічну поведінку суб'єктів господарювання та підсилюють її інвестиційну активність.

Внутрішні чинники, своєю чергою, діляться на виробничі і невиробничі. Виробничі чинники відбивають наявність основних елементів виробничого процесу, що у формуванні прибутку (це кошти праці, предмети праці, працю персоналу). Невиробничі чинники пов'язані з комерційною діяльністю підприємства, з виконання природоохоронних та соціальних функцій, а також з юридичними і кредитними відносинам партнерів.

У складі виробничих чинників виділяють екстенсивні й інтенсивні групи чинників.

До екстенсивних чинників відносять ті, що відбивають збільшення кількості використовуваних виробничих ресурсів (нове устаткування, збільшення кількості працівників, зміна коефіцієнта змінності).

До інтенсивних чинників відносять ті, які зумовлюють підвищення ефективності роботи за тих же виробничих ресурсів (на підвищення кваліфікації персоналу та продуктивності праці, оптимізація завантаження виробничих потужностей, раціоналізація всіх сфер діяльності підприємства).

Обсяг реалізації продукції має позитивний і негативний вплив у сумі прибутку. Збільшення обсягу продажу рентабельної продукції призводить до пропорційного збільшення прибутку. Якщо ж продукція збиткова, то при збільшенні обсягу реалізації відбувається зменшення суми прибутку. Структура товарної продукції має як позитивне так і негативний вплив у сумі прибутку. Якщо більша частка рентабельних видів продукції перевищує у загальному обсязі реалізації, то сума прибутку зросте і навпаки, зі збільшенням частки низькорентабельною чи збитковою продукцією загальна сума прибутку зменшиться. Собівартість продукції і прибуток перебувають у обернено пропорційній залежності: зниження її призводить відповідно до зростання суми прибутку, і навпаки – збільшення собівартості до її зменшення.

Обсяг реалізованої продукції може бути низьким не лише тому, що важливі для споживачів характеристики продукції підприємства гірші від таких самих характеристик в аналогічних товарах конкурентів, а й за умови надання продукції надмірних з точки зору споживача властивостей, за які він повинен платити, купляючи й за вищою ціною.

Матеріали та енергія позитивно впливають на рівень ефективності, якщо розв'язуються проблеми ресурсозбереження, зниження матеріаломісткості та енергоємності продукції, раціоналізується управління запасами матеріальних ресурсів і джерелами постачання. Не менш важливого значення набуває тенденція до надання пріоритетності профілактичним діям, спрямованим на недопущення дефектів замість орієнтації на їх виправлення, навіть і своєчасне. Саме з цією метою на СТОВ «Перемога» акцент робиться не на контроль кожної одиниці чи партії продукції, а на створенні і контролі умов роботи, забезпеченні якості робочого середовища (освітлення, температура, чистота повітря, вологість, безпечність тощо), якості робочих відносин і якості управління в цілому.

Враховуючи специфіку сільського господарства, забезпечити конкурентоспроможність продукції можна насамперед завдяки осмисленому дотриманню вимог технології виробництва окремих її видів. Йдеться насамперед про виконання сільськогосподарських робіт в оптимальні строки і якісно, про

посів культур доброякісним насінням і своєчасний догляд за посівами, забезпечення оптимальних строків збирання врожаю, дотримання вимог до системи добрив і захисту рослин, а також до зберігання продукції. Важливо також знати, що в підвищенні якості сільськогосподарської продукції особливо велике значення мають нові сорти і гібриди культур, що мають кращі генетичні властивості порівняно з існуючими. Тому сільськогосподарському підприємству треба своєчасно здійснювати сортооновлення в умовах насиченого ринку, таким чином, управління якістю повинне стати головним елементом системи оперативного управління виробництвом.

У СТОВ «Перемога» велику роль відіграє техніка, в основному це трактори та комбайни. Значення тракторного парку в діяльності сільськогосподарського підприємства важко переоцінити: адже за допомогою тракторів виконуються майже всі мобільні сільськогосподарські роботи, що пов'язані з вирощуванням сільськогосподарських культур (оранка, посів, догляд за посівами, транспортування, значною мірою збирання). Серед напрямів поліпшення використання тракторного парку, важливе місце займають установлення його раціональної структури, забезпечення тракторів необхідним шлейфом робочих машин і знарядь, раціональне комплектування тракторних агрегатів, підвищення кваліфікації механізаторів і вдосконалення їх матеріального стимулювання за кращі результати роботи, поліпшення технічного обслуговування і проведення своєчасних і якісних ремонтів, удосконалення організації виробничих процесів.

У СТОВ «Перемога» необхідно підвищувати змінну продуктивність тракторних агрегатів за рахунок таких факторів, як повне використання конструктивної ширини захвату агрегату, раціональне використання середньозмінної швидкості його руху і повне використання робочого часу зміни. Андрійчук В. Г. вважає, що при недовикористанні конструктивної ширини агрегату на 1 % (робота без ходо-показчика) його продуктивність знижується на 2,5 %. Середньозмінна швидкість руху агрегату часто буває низькою через неправильне регулювання робочих органів машин, невміння трактористів маневрувати швидкостями. Дослідами наукових організацій встановлено, що

перейти із швидкості, скажімо 4 км, на швидкість 6 км. доцільно лише за довжини шляху не менше 24 - 35 м. [6, с. 227].

Основним способом зниження собівартості є економія усіх видів ресурсів, що використовуються у вирощені сільськогосподарської продукції, але без зниження якості. Зниження трудомісткості продукції, збільшення продуктивності праці можна досягнути різними шляхами. Найбільш важливі з них - механізація та автоматизація виробництва, розробка та застосування прогресивних, високопродуктивних технологій, заміна та модернізація застарілої техніки.

У СТОВ «Перемога» використовуються застарілі сіялки, які не можуть точним висівом посіяти необхідні площі, через це збільшуються витрати насіння яке через надмірну кількість не проростає. Це призводить до збільшення витрат, тому необхідно замінити їх більш новими та сучасними сіялками. Для зниження собівартості умовного еталонного гектара, а значить і сільськогосподарської продукції важливо не лише підвищувати продуктивність тракторних агрегатів, а й економно витрачати паливно-мастильні матеріали, які через багаторазове подорожчання стали основною статтею витрат у структурі усіх витрат на експлуатацію машинно-тракторного парку. Надзвичайно серйозною проблемою, яка повинна розв'язуватися насамперед на державному рівні, є достатнє забезпечення сільськогосподарських підприємств дизельним паливом, бензином і мастилами. Забезпечення сільськогосподарського підприємства комбайнами і досягнутий рівень їх використання істотно впливають на валовий збір сільськогосподарських культур, оскільки запізнення із збиранням призводить до значних втрат вирощеного врожаю, при запізненні збирання зернових колосових на 10 - 12 днів, втрати зерна досягають 25 - 30 %. Затягування строків збирання цукрових буряків може призвести до повної втрати врожаю внаслідок настання морозів, які унеможливають проведення збиральних робіт, тому економічно вигідно мати таку кількість комбайнів, які забезпечать збирання культур в оптимальні строки. Під час збірки врожаю підприємство орендує необхідну кількість зернозбиральних машин, оренда яких коштує чималих коштів. Для зменшення витрат на оренду, підприємство може закупити необхідну кількість

комбайнів, це дасть можливість уникнути проблем з орендодавцем та затримкою у збиранні врожаю тим самим буде можливість якісно та вчасно зібрати всі культури з мінімальними втратами.

Ще одним напрямом збільшення прибутку, може бути розширення товарної продукції. Так наприклад СТОВ «Перемога» у власності має млин, який довгий час простоює, та потребує незначних вкладень для відновлення роботи. Він має значні розміри, може виробляти значну кількість продукції, як для виробництва та продажу борошна із власного зерна, так і виробляти борошно із зерна клієнтів отримуючи за це прибуток. Для збільшення обсягу продажів борошна та розширення клієнтської бази, можна продавати його за оптовими цінами, так як найближча оптова база борошна знаходиться орієнтовно за 70 км.

Розрахуємо обсяг можливого прибутку підприємства від виробництва та продажу борошна зі 100 т пшениці у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Розрахунок обсягу можливого чистого прибутку із переробки 100 т зерна пшениці в борошно СТОВ «Перемога»

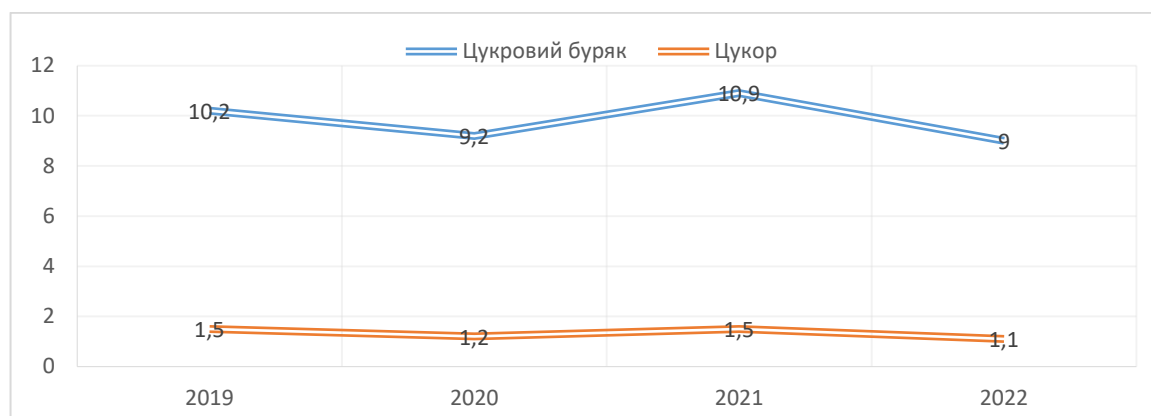
Показник	Вага т	Ціна грн
Кількість зерна пшениці	100,0	450000
Вихід борошна вищого сорту	25,0	20
Вихід борошна I сорту	40,0	14
Вихід борошна II сорту	15,0	10
Висівки від виробництва	20,0	7
Всього	100,0	1350
Витрати на переробку продукції		600
Чистий прибуток, тис. грн.		750

Як бачимо з даних таблиці 3.1, із переробки 100 т зерна пшениці, можна отримати 750 тис. грн. чистого прибутку. Це додатковий ринок збуту, адже 100 т зібраного зерна пшениці можна реалізувати за поточною ціною 4500 грн/т, та

отримати 450 тис. грн. прибутку, а у вигляді борошна отримати прибуток у розмірі 750 тис. грн.

Одним із напрямів, який ми пропонуємо для СТОВ «Перемога», є вирощування цукрових буряків для реалізації та отримання доходу. Адже буряк досить простий у вирощуванні та може принести максимальну віддачу при мінімальних затратах. Проведені дослідження ТОВ «УКРАВИТ АГРО» показали, що при витратах в \$100, чистий прибуток складе орієнтовно \$190. Адже близько \$3 000 буде коштувати цукор, виготовлений з буряка, зібраного з площі в 1 га [14].

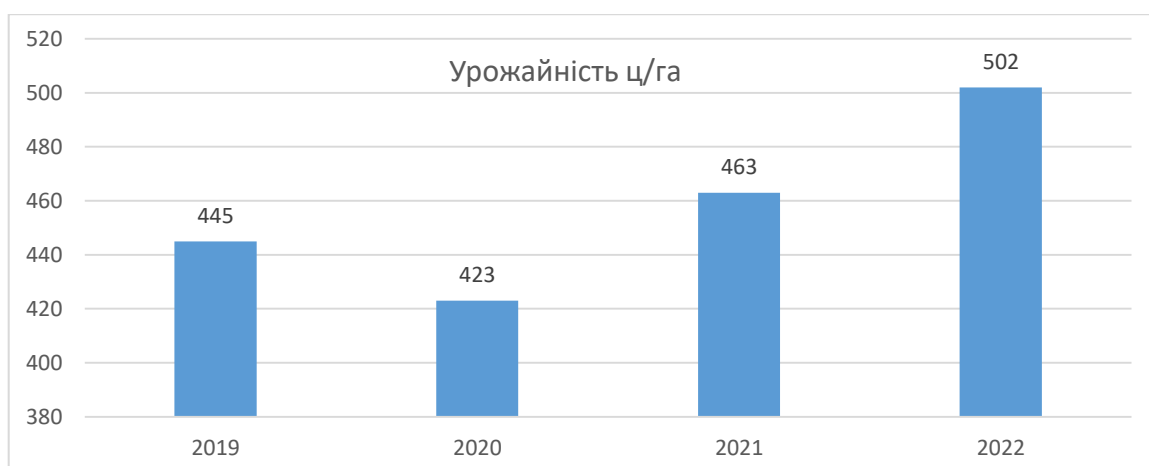
Розглянемо динаміку вирощення цукрових буряків та вироблення цукру в Україні за 2019-2022 рр. (рис. 3.1)

Рис. 3.1 Вирощення цукрового буряка та виробництво цукру в Україні млн. тон за 2019-2022 рр.

З даних рисунку 3.1 бачимо, що вирощення цукрових буряків коливається від 9 до 11 млн. тон, а виробництво цукру з 1,1 до 1,5 млн. тон. Ці показники були найменші у 2022 році, та найбільші у 2021 р., це говорить про те, що у 2022 році кількість вирощених цукрових буряків була менша, хоча врожайність цукрових буряків за останні 4 роки була найвища у 2022 році. Передусім це пов'язано із зменшенням посівних площ під цукрові буряки, які у 2022 році склали 178 тис. га., що на 48 тис. га менше ніж у 2021 року (226 тис. га).

Розглянемо дані по урожайності цукрових буряків в Україні за 2019-2022 рр. (рис. 3.2)

Рис. 3.2 Урожайність цукрових буряків в Україні за 2019-2022 рр.

З наведених даних на рисунку 3.2 видно, що найнижча урожайність цукрових буряків була у 2020 році 423 ц/га, а найбільша у 2022 році 502 ц/га, що на 39 ц/га більше ніж у 2021 році, говорить про хороші перспективи вирощення цієї сільськогосподарської культури за рахунок збільшення попиту на цукор в Україні та за кордоном.

Розрахунок можливого прибутку СТОВ «Перемога» при використанні 100 га посівних площ під вирощування цукрового буряка здійснено за даними Держстату України та НАЦУ «Укрцукор» у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Розрахунок обсягу можливого чистого прибутку зі 100 га валового збору цукрових буряків [13]

Показник	Сума
Посівна площа, га	100,0
Зібрана площа, га	99,0
Валовий збір цукрових буряків, т	4969,8
Урожайність, ц/га	502,0
Цукристість, %	17,1
Вихід цукру, т/га	709,2
Повна собівартість 1 т цукрових буряків, грн	1300,0
Ціна реалізації 1 т цукрових буряків грн	1550,0
Чистий прибуток зі 100 га, тис. грн.	1242,6

Як бачимо з даних таблиці 3.2 при показниках 2022 року, зі 100 га посівних площ, підприємство зможе отримати 1242,6 тис. грн. прибутку. З цього випливає, що підприємству є куди рости і розвиватись, за рахунок диверсифікації видів продукції рослинництва, що сприятиме зростанню доходів та прибутків.

3.3. Напрями покращення ефективності фінансової діяльності підприємства

Покращення ефективності фінансової діяльності сільськогосподарського підприємства є важливим завданням для забезпечення його стійкості та прибутковості. Ось кілька напрямків, які можуть допомогти у цьому процесі:

- ефективне використання ресурсів: оптимізація використання землі, робочої сили, машин та обладнання, для забезпечення максимальної виробничої продуктивності;
- залучення фінансування: можна розглянути можливість залучення додаткового фінансування через кредити, інвестиції або субсидії;
- ринковий аналіз: вивчення ринку та аналіз попиту допоможуть планувати виробництво та маркетингові стратегії, щоб забезпечити стабільний попит на продукцію.

В випускній кваліфікаційній роботі розглянуто і проаналізовано вплив фінансового стану СТОВ «Перемога», на фінансові результати, однак щомісячні фінансові результати потрібно контролювати.

Залежно від часу проведення виділяють такі форми фінансового контролю:

- попередній, що проводиться до здійснення фінансових операцій;
- поточний, що проводиться у процесі фінансових операцій (перерахування податків, зборів, утворення фондів грошових коштів, здійснення виплат та ін.);
- наступний, що проводиться після закінчення певних періодів, за підсумками місяця, кварталу, року .

На СТОВ «Перемога» відсутній фінансовий контроль, який здійснюється після закінчення місяця.

На нашу думку, на СТОВ «Перемога» потрібно впровадити такі важливі елементи інструментарію підсистеми оперативного контролінгу як:

1) Системи збору та аналізу даних: важливо мати систему, яка збирає та аналізує дані з різних джерел, включаючи фінансову звітність, виробничі процеси, інвентаризацію тощо. Ця інформація допоможе приймати керівництвом обґрунтовані рішення.

2) Інформаційна панель (дашборд): створення інформаційних панелей, які надають керівництву і співробітникам доступ до ключових показників продуктивності та фінансового стану організації у режимі реального часу.

3) Звітність та аналітика: важливо розробити систему створення звітів та аналітики, яка допомагатиме розуміти, як ефективно функціонує СТОВ «Перемога» і де можна вдосконалити процеси.

4) Автоматизація задач: впровадження систем автоматизації, таких як управління запасами, фінансовий облік, обробка замовлень тощо.

5) Прогнозування та планування: використання аналітичних інструментів для прогнозування майбутніх подій та планування дій.

6) Моніторинг витрат і бюджетування: розробка системи моніторингу та контролю над витратами, а також бюджетування для забезпечення фінансової стійкості.

Для впровадження в дію цих елементів підсистеми контролінгу необхідно розробити організаційну схему відповідальних. Неодмінною умовою успішного функціонування оперативного контролінгу на підприємстві є розробка бюджетів, їхній аналіз і контроль. В умовах ринку ця проблема є найбільш актуальною, оскільки постійно змінюються зовнішні умови, вимагається гнучке планування, що дозволяє маніпулювати ресурсами і витратами підприємства з метою витягу максимального прибутку. Отже, потрібно більш ретельно та систематично розробляти бюджет доходів, витрат, грошових надходжень.

Пропонуємо ввести планування за такими напрямками:

1) планування норми витрат живої праці (норми витрат робочого часу на одиницю продукції, норми виробітку продукції в одиницю часу, норми обслуговування, норми чисельності);

2) планування норми матеріальних витрат (питомі норми витрат сировини, матеріалів, енергії, комплектуючих виробів);

3) планування норми використання знарядь праці (нормативи використання машин, обладнання, механізмів, споруд, інструментів);

4) планування нормативів організації виробничого процесу (тривалість виробничого циклу, обсяги незавершеного виробництва, запаси сировини, матеріалів, палива).

Планування бюджету доходів і витрат дозволить СТОВ «Перемога» більш системно та адекватно оцінювати внутрішні ресурси та ринкові можливості для ефективного стратегічного управління як доходами, витратами та прибутком СТОВ «Перемога».

Якщо механізми управління ресурсами є неефективними, то це призводить до появи синергетичного ефекту у процесах нагромадження втрат. Помилкові рішення на помилковий результат породжують атрофовану систему з управління фінансами, суть якої зводиться не до реалізації стратегічних цілей суб'єкта господарювання, а до виправлення поточних помилок. Ресурси, що могли б бути спрямовані на реалізацію завдань підприємств, відволікаються і використовуються на процеси нормалізації. Витрати зростають, результат відтермінується, ефективність знижуються. Окрім того, така форма управління фінансами, як правило, супроводжується збільшення збитків та зниженням рівня рентабельності. При цьому зростають виробничі витрати. Оскільки підприємство знижує ефективність власної діяльності, воно змушене корегувати власні довготермінові цілі, а отже і тактичні завдання його будуть змінюватися [21, с. 546]

Таким чином, резерви збільшення суми прибутку і рентабельності пов'язані з напрямками господарювання підприємства, для керівників і відповідних спеціалістів, важливим є детальне значення масштабів дії, форм контролю та

використання найбільш істотних внутрішніх і зовнішніх чинників ефективності на різних рівнях управління діяльністю підприємства.

Висновки до розділу 3

Якість продукції відіграє одну з ключових ролей у сільському господарстві, адже чим вища якість - тим дорожче коштує вирощувана продукція, а відтак зростає дохід від реалізованої продукції. Для забезпечення високої якості продукції на сільськогосподарському підприємстві важливо впровадити ефективну систему контролю якості, використовувати сучасні технології та методи виробництва, проводити сертифікацію продукції, а також постійно навчати персонал і вдосконалювати процеси виробництва у сільськогосподарському підприємстві.

Нами встановлено, що у СТОВ «Перемога» необхідно вчасно замінювати застарілу техніку новими сучасними видами, а також підвищувати змінну продуктивність тракторних агрегатів за рахунок таких факторів, як повне використання конструктивної ширини захвату агрегату, раціональне використання середньозмінної швидкості його руху і повне використання робочого часу зміни.

Запропонований розрахунок отримання можливого прибутку СТОВ «Перемога» за рахунок проведення диверсифікації зернових культур і введення посіву на 100 га цукрових буряків дасть можливість підприємству отримати валовий збір в обсязі 4969,8 т., так і отримати прибуток у розмірі 1242,6 тис. грн.

За нашими розрахунками у СТОВ «Перемога» є можливість відновити роботу млина, який, по - перше, дозволить збільшити обсяги продажу борошна, по – друге, збільшити клієнтську базу, що дозволить отримати прибуток 750 тис. грн. з кожних 100 т зерна пшениці.

Нами визначені організаційні, економічні та технологічні напрями покращення ефективності та прибутковості сільськогосподарського підприємства. Внутрішні резерви сільськогосподарського підприємства можуть бути

використані для оптимізації виробництва, підвищення врожайності та якості продукції, розширення асортименту продукції, створення сталої інфраструктури, боротьби зі шкідниками та хворобами, раціонального використання ресурсів і розвитку нових ринків. Якщо підприємство, зможе активно використовувати ці резерви та впроваджувати інновації, його прибуток буде зростати. Однак це вимагає системного підходу, навичок аналізу та планування, а також готовності до використання сучасних технологій та ресурсів. Зростаючий тиск на ресурси та зміни в кліматі роблять інновації ще більш важливими для сільськогосподарського підприємства, якщо воно готове до змін та вдосконалення, то буде мати конкурентну перевагу на ринку. Ефективне фінансове управління та стратегічне планування можуть сприяти підвищенню прибутковості та стійкості бізнесу в майбутньому.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

На підставі проведеного дослідження у випускній кваліфікаційній роботі можна зробити наступні висновки:

У сучасних умовах ринкової економіки, де конкуренція є жорсткою, підприємство повинне розуміти та аналізувати різноманітні фактори та процеси, що впливають на його діяльність, та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Прибуток підприємства може бути розкладений на різні складові, такі як валовий прибуток, операційний прибуток, чистий прибуток і так далі. Кожен з цих показників вказує на різні аспекти фінансової продуктивності підприємства.

Комплексний аналіз прибутку дозволяє підприємству зрозуміти, як різні фактори впливають на його результативність та як можливо оптимізувати цей процес для досягнення кращих результатів.

Прибуток характеризує остаточний фінансовий результат діяльності підприємства, розмір його грошових накопичень, він є головним джерелом фінансування витрат на виробничий і соціальний розвиток підприємства, а платежі до бюджету за рахунок податку на прибуток - важливий елемент доходів держави, тому що доходи підприємства повинні задовольняти не тільки його фінансові потреби, але й потреби держави на фінансування суспільних фондів споживання, розвиток науки, освіти, охорони здоров'я, проведення екологічних заходів тощо.

З проведеного аналітичного дослідження видно, що СТОВ «Перемога» в період з 2020 року по 2022 рік зазнало певних фінансових та економічних змін:

Аналіз фінансового стану засвідчив зростання розміру майнових цінностей на 2068,1 тис. грн., це сталося завдяки збільшенню оборотних активів на 2420,1 тис. грн., що становить 28,7% у загальному обсязі майна підприємства. Різке зменшення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, починаючи з 2021 року свідчить про зміну системи розрахунків із покупцями. Зменшення готівкових коштів в 2021 та 2022 роках на підприємстві є негативною тенденцією, яка обумовлена змінами у внутрішній фінансовій стратегії підприємства та спрямована на формування інших активів, зокрема запасів.

Для підприємства характерна тенденція збільшення обсягу запасів підприємства, вони становлять значну частку у структурі активів 65,1% у 2021 році і 74,4% у 2022 році. Ця зміна пов'язана з новими стратегіями управління запасами та зміною попиту на продукцію.

Аналіз джерел фінансування діяльності показав, що обсяг власного капіталу підприємства коливається, за рахунок нерозподіленого прибутку зі збільшенням у 2021 році до 6878,1 тис. грн., а потім зменшенням у 2022 році до 6498,1 тис. грн. Збільшення власного капіталу в 2021 році пов'язане з прибутковістю підприємства, а зменшення в 2022 році обумовлене втратами у фінансовому році.

Поточні зобов'язання зросли на 972,2 тис. грн. у 2021 році порівняно з 2020 роком і на 635,8 тис. грн. у 2022 році порівняно з 2021 роком. Це свідчить про погіршення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства, що може негативно вплинути на зниження фінансових показників та ліквідності активів.

Аналіз витрат підприємства у розрізі економічних елементів засвідчив їх зростання за 2021 -2022 рр. на 2891,0 тис. грн. Найбільш перевитрати коштів характерна для матеріальних витрат (1298,4 тис. грн.) та витрат на оплату праці (374,3 тис. грн.).

За 2021 – 2022 рр. характерна економія витрат на суму 1302,0 тис. грн., у тому числі за рахунок зменшення прямих матеріальних витрат на 1146,6 тис. грн. (або на 30,0%), витрат на оплату праці на 195,3 тис. грн. (на 16,0%), відповідно відбулося зменшення відрахувань на соціальні заходи на 43,0 тис. грн. (на 16,7%).

Аналіз динаміки структури матеріальних витрат показав, що найбільшу частку займають прямі матеріальні витрати, які склали у 2020 році 50,1%, у 2021 році – 48,2%, у 2022 році – 40,4%.

Аналіз складу матеріальних витрат засвідчив, що їх загальний розмір корелюється з обсягами чистого доходу: перевитрата коштів характерна для прямих матеріальних витрат на 151,8 тис. грн., прямих витрат на оплату праці на 179,0 тис. грн., інших прямих та загальновиробничих витрат на 1258,2 тис. грн.

Аналіз динаміки формування виробничої собівартості у розрізі продукції рослинництва засвідчив перевитрату коштів по пшениці на 1679,3 тис. грн., по

ячменю на 332,9 тис. грн., по бобовим на 212,2 тис. грн., що пов'язано із зростання цін у цін на насіння та посадковий матеріал, на гербіциди, мінеральні добрива, паливно-мастильні матеріали та інші.

У 2021 році чистий прибуток зріс на 1297,1 тис. грн порівняно з 2020 роком, що є позитивною тенденцією. Однак у 2022 році він зменшився на 1220,1 тис. грн порівняно з 2021 роком, це вказує на зміну фінансової ситуації підприємства та можливу нестабільність подальшої діяльності підприємства. Чистий дохід від реалізації продукції зріс у 2021 році на 1745,4 тис. грн порівняно з 2020 роком, що є позитивним результатом. Але в 2022 році він зменшився на 2281,5 тис. грн порівняно з 2021 роком, що свідчить про зниження обсягів реалізації через проблеми з реалізацією продукції під час воєнного стану.

Собівартість реалізованої продукції зросла у 2021 році порівняно з 2020 роком на 387,0 тис. грн, але зменшилася в 2022 році на 1363,6 тис. грн порівняно з 2021 роком, це вказує на коливання витрат на виробництво та недостатній контроль за витратами з боку відповідальних осіб.

Аналіз формування чистого прибутку показав, що за 2020 – 2022 рр. відбулося зростання валового прибутку на 16,4 тис. грн., зменшення збитку від операційної діяльності та чистого прибутку на 13,0 тис. грн.

Аналіз рентабельності продукції показав, що найбільш рентабельним є вирощування соняшнику – 36,1%, ячменю – 30,1%, бобових 28,5%, пшениці – 12,6%.

Проведений аналіз показників рентабельності показав, що:

- у 2021 році рентабельність активів становила 9,3%, що було найбільшим значенням за весь досліджуваний період.

- у 2022 році збитковість капіталу за чистим прибутком склала 5,8%. Коливання рентабельності активів свідчить про нестабільність прибутковості підприємства. У 2022 році рентабельність власного капіталу склала 12,2%, що вважається задовільним показником, проте у 2020 році вона була нижчою, і в 2022 році збитковість власного капіталу склала 5,8%. Збільшення рентабельності власного капіталу у 2021 році порівняно з 2020 роком є позитивним сигналом, але

подальше падіння рентабельності в 2022 році може свідчити про фінансові труднощі у подальшій господарській діяльності підприємства;

- у 2021 році рентабельність виробничих фондів становила 9,7%, що є позитивним показником, проте у 2020 році і 2022 р. цей показник був негативним -7,1%, і -4,2%, це свідчить про незначне покращення ефективності виробничих фондів у 2021 році, але загальною тенденцією є нестабільність цього показника. Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком була позитивною тільки у 2021 році і становила 12,2%.

Загальною тенденцією є прибуткова діяльність у 2021 р. і суттєве покращення фінансової результативності у 2021 році порівняно з 2020 роком, та погіршення показників у 2022 році через отримані збитки через зміни в обсягах продажу, збільшення витрат, зміни цін на ресурси та інші.

Для СТОВ «Перемога» в майбутніх періодах можна запропонувати наступні заходи, що покращать рентабельність та ефективність фінансово-господарської діяльності підприємства:

1) Аудит внутрішніх процесів і процедур допоможе ідентифікувати непотрібні або неефективні процеси та витрати. Це дозволить підприємству зменшити зайві непродуктивні витрати та оптимізувати операційну діяльність.

2) Впровадження системи бюджетування та моніторингу витрат бюджетування допоможе визначити передбачувані витрати та установити межі витрат на різні сфери діяльності, а їх моніторинг допоможе контролювати витрати в реальному часі та вчасно реагувати на відхилення від бюджету.

3) Використання сучасних сортів та гібридів сприятиме покращенню врожайності та зниженню витрат на захист рослин від шкідників та хвороб.

4) Використання біологічних методів боротьби зі шкідниками та хворобами дозволить зменшити витрати на хімічні засоби захисту рослин і сприяти сталому виробництву.

5) Використання сучасної техніки та технологій дозволить оптимізувати процеси виробництва та зменшити витрати на паливо і робочий час, інвестування в нову техніку може бути вигідним на довготривалу перспективу.

б) Використання геопросторових технологій та даних можуть допомогти в точному внесенні добрив та поливу, що сприяє збільшенню врожайності та зменшенню витрат, вони також дозволяють краще розподіляти ресурси та збільшити продуктивність працівників сільськогосподарського підприємства.

Здійснення цих заходів в комбінації зі збалансованим фінансовим плануванням та стратегічним управлінням може покращити фінансові результати та рентабельність СТОВ «Перемога».

На наш погляд, у СТОВ «Перемога» є можливість відновити роботу млина, який дозволить збільшити обсяги продажу борошна і збільшити клієнтську базу, що дозволить отримати прибуток 750 тис. грн. з кожних 100 т зерна пшениці.

Нами зроблений розрахунок отримання можливого прибутку СТОВ «Перемога» за рахунок проведення диверсифікації зернових культур і введення посіву на 100 га цукрових буряків, що дасть можливість підприємству отримати валовий збір в обсязі 4969,8 т., і отримати прибуток у розмірі 1242,6 тис. грн.

Отже, запропоновані нами заходи сприятимуть зростанню прибутку, рентабельності продукції та СТОВ «Перемога» в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Земельний кодекс України від 25.10.2004 р. №2768 – IV зі змінами і доповненнями URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
2. Податковий кодекс: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13-14, №15-16, № 17, ст.112 від 02.12.2010 № 2755-VI URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>
3. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 №1877 – IV. Зі змінами і доповненнями. Відомості Верховної ради №49 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>
4. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України №469/97 – ВР від 17.07.1997 в редакції від 29.06.2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/469/97-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Аграрна політика Європейського Союзу: виклики та перспективи : монографія за ред. проф. Т. О. Зінчук. Київ: «Центр учбової літератури», 2020. 494 с.
6. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств - Київ: ІЗМН, 1996. 367 с.
7. Андрійчук В. Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз: Монографія. 2006. 292 с.
8. Березівський П. С., Михалюк Н. І. Організація, прогнозування та планування агропромислового комплексу: Навчальний посібник 2-ге вид., стереот. Львів: "Магнолія 2006"; 2015. 443 с.
9. Ботушанський В. М. Сільське господарство Буковини (друга половина ХІХ - початок ХХ ст.) Чернівці: Золоті литаври, 2000. 340 с.
10. Бурнукіна О. А. Менеджмент як складова загального менеджменту підприємства / Вісник Сумського НАУ. Суми: СумНАУ, 2012. Вип.10 (51). 251 с.
11. Васильців Т. Г. Економіка малого підприємства: навч. посіб./ Іляш О. І., Міценко Н. М. Київ: Знання, 2013. 446 с.

12. Гайдуцький П. І. Аграрна реформа Л. Д. Кучми в Україні. Київ: ДКС Центр, 2020. 544 с.
13. Горьовий В. П. Менеджмент фермерських господарств: навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2014. 366 с.
14. Єлейко Я. І. Кандиба О. М., Лапішко М. Л., Смовженко Т. С. Основи фінансового аналізу. Львів: Львівський банківський інститут Національного банку України, 2000. 141 с.
15. Заволічна Т. Р. Адміністрування земельних відносин в умовах аграрних перетворень в Україні : монографія Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2017. 208 с.
16. Збарський В. К., Мацибора В. І., Чалий А. А. Економіка сільського господарства: Навч. посібник /За ред. Збарського В. К. і Мацибори В. І. Київ: Каравела, 2010. 280 с.
17. Зінчук Т. О., Усюк Т. В., Данкевич В. Є. Інклюзивний розвиток сільської економіки в умовах глобалізаційних викликів, за ред. д.е.н., проф. Зінчук Т.О., к.е.н. Куцмус Н. М. Київ: «Центр учбової літератури», 2018. 352 с.
18. Капаруліна І. М. Розвиток підприємства: концепція і технологія дослідження: монографія. Київ: ЦУЛ, 2014. 432 с.
19. Козьмук П. Ф., Куліш В. І., Чернявський О. А. Земельні ресурси Буковини стан, моніторинг, використання. Чернівці: Букрек, 2007. 384 с
20. Курган В. П. Економіка аграрних підприємств: Навчально-методичний посібник. Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. 270 с.
21. Липчук В. В. Штогринець Н. В. Форми господарювання в сільському господарстві Карпат монографія: Чернівці: «Місто», 2015. 208 с.
22. Лопатинський Ю. М. Трансформація аграрного сектора: інституціональні засади. Чернівці: Рута, 2006. 344 с.
23. Лопатинський Ю. М., Кифяк В. І. Розвиток аграрного сектора національної економіки на інституційних засадах : монографія Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2014. 248 с.

24. Мельнікова О. М. Ефективна економіка № 11, 2017 URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5862>
25. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансово-економічного стану підприємства: Навч. посібник. Київ.: Вища школа, 2003. 278 с.
26. Мороз О. О. Інституціональна система аграрної економіки України. Монографія. Вінниця, 2006. 438 с.
27. Нагаєв В. М Аграрний менеджмент: Практикум (модульний варіант). Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 319 с.
28. Нелеп В. М. Планування на аграрному підприємстві: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. Київ: КНЕУ, 2002. 280 с
29. Облікова політика підприємства: навчальний посібник / Верига Ю.А., Кулик В. А., Ночовна Ю. О., Іванюк С. Ю. Київ: ЦУЛ, 2015. 312 с.
30. Однорог М. А. Становлення аграрної сфери в умовах інституціонального забезпечення розвитку ринку інновацій: монографія, Київ: Центр учбової літератури, 2020. 486 с.
31. Омелянович Л. О., Чайковська О. В., Долматова Г. Є. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: підручник: за ред. Омелянович Л. О. [3-е вид., перероб. і доп.] Київ: Знання, 2011. 231с.
32. Організація та планування діяльності підприємств. Київ: Видавничий дім "Корпорація", 2015. 399 с.
33. Осташко Т. О., Волощенко Л. Ю., Ленінова Г. В. Внутрішній агропродовольчий ринок України в умовах СОТ /відпов. ред. д. е. н., проф. Точилін В.О.; НАН України; Ін-т екон. та прогнозів. Київ: 2010. 208 с.
34. Партін Г. О. Загородній А. Г. Фінанси підприємства: Навч. Посібник. Львів: ЛБФІ НБУ, 2003. 265 с.
35. Прядка Т. М. Формування та розвиток структурних елементів ринку землі монографія. 2-ге видання. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 276 с.

36. Романюк І. М. Організаційно-економічні засади продовольчого забезпечення та напрями його удосконалення в регіоні: Монографія. Чернівці: "Видавництво «Наші книги»", 2008. 216 с.
37. Рязанцева В. В. Аналіз формування та використання прибутку підприємства. Статистика України, №1, 2007. 45 с.
38. Савицька Г. В. Аналіз господарської діяльності підприємства. Підручник, Київ: Інфра-М, 2009. 236 с.
39. Семенов А. Г., Єропутова О. О., Перекрест Т. В., Линенко А. В. Фінансова стратегія в управлінні підприємством: За ред. Крінєва В. Л. Запоріжжя. КНТУ. 2008. 188 с.
40. Скляренко В. К. Казакова Р. П. Методи планування прибутку підприємства. Довідник економіста. 2008. 183 с.
41. Стефанів І. Ф. Напрямки удосконалення фінансової політики підприємств. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Випуск 13. 547 с.
42. Сумець О. М., Тумар М. Б. Стратегії сучасного підприємства та його економічна безпека: навчальний посібник. Київ: Хай-Тек-Прес, 2008. 400 с.
43. Сухий П. О. Агропродовольчий комплекс Західноукраїнського регіону: монографія. Чернівці: Рута, 2008. 400 с.
44. Топалов А. Д., Скоробогатько С. В., Ільяшенко В. А. Організація виробництва в підприємствах АПК: Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.
45. Тютюнник В. Бутинець Ф. Ф. Факторний аналіз прибутку. Довідник економіста. 2010. 150 с.
46. УКРАВІТ виробник ЗЗР і мікродобрив URL: <https://uk-ua.facebook.com/Ukravit/posts/1503359386403481/>
47. УКРЦУКОР Національна асоціація цукровиків України URL: <http://www.ukrsugar.com/uk>
48. Фаріон І. Д., Захарків Т. Д. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник. - Тернопіль. 2000. 312 с.

49. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник. За заг. ред. Школьник І. О., Кремень В. М. Київ: «Центр учбової літератури», 2015. 488 с.
50. Фролова Т. О. Фінансовий аналіз. Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення і практичні завдання Київ: Вид-во Європейського університету. 2005. 253 с.
51. Хомяков В. І., Бакум І. В. Управління потенціалом підприємства: Навчальний посібник. Київ: Кондор, 2007. 400с.
52. Хорунжий М. Й. Аграрна політика : підручник. Київ: КНЕУ, 2010. 321 с.
53. Черевко Г. В. Державне регулювання економіки в АПК: Навч. посіб. Київ: Знання, 2006. 339 с.
54. Шепітко Г. Ф. Контролінг: посібник. Київ: Європейський університет, 2005. 136 с.
55. Шеремет Р. С. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник. Київ: Міленіум, 2003. 160с.
56. Шиян Д. В., Строченко Н. І. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. Київ: Видавництво А.С.К., 2012. 250 с.
57. Шубіна С. В., Торяник Ж. І. Економічний аналіз: Практикум: Навчальний посібник. Київ: Знання, 2007. 230 с.

ДОДАТКИ